

**МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ДАНИЛА ГАЛИЦЬКОГО
Кафедра українознавства**

Тетяна Єщенко

**УКРАЇНСЬКА МОВА
(ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ)**

**Методичні рекомендації для практичних занять для
студентів 1 курсу заочної форми навчання галузі знань
22 «Охорона здоров'я» спеціальності 226 «Фармація.
Промислова фармація»**

Львів, 2022

**МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ДАНИЛА ГАЛИЦЬКОГО
Кафедра українознавства**

Тетяна Єщенко

**УКРАЇНСЬКА МОВА
(ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ)**

**Методичні рекомендації для практичних занять
для студентів 1 курсу заочної
форми навчання
галузі знань 22 «Охорона здоров'я» спеціальності
226 «Фармація.
Промислова фармація»**

Обговорено та ухвалено на засіданні
методичної комісії кафедри
українознавства (протокол № 1 від 30
серпня 2022 року)

Затверджено профільною методичною
комісією гуманітарних дисциплін
(протокол № 1 від 30 серпня 2022 року)

Є 96

Єщенко Т.А.

Українська мова (за професійним спрямуванням): методичні рекомендації для практичних занять для студентів 1 курсу заочної форми навчання галузі знань 22 «Охорона здоров'я» спеціальності 226 «Фармація. Промислова фармація» [електр.]. Львів: Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького, 2022. 47 с.

*Методичні рекомендації містять поради і теоретичний коментар до кожної з тем курсу, рекомендовану літературу (основну і додаткову), вправи і завдання, питання для самоконтролю, словник термінів і понять.
Адресовано студентам закладів вищої освіти заочної форми навчання зі спеціальності 226 «Фармація. Промислова фармація».*

РЕЦЕНЗЕНТИ:

*Вінтонів Михайло Олексійович, доктор філологічних наук, завідувач кафедри української мови Київського університету імені Бориса Грінченка;
Тяпкіна Наталія Іванівна, кандидат філологічних наук, доцент Запорізького національного університету.*

Обговорено та ухвалено на засіданні методичного семінару кафедри українознавства (протокол №1 від 30 серпня 2022 року)
Затверджено методичною комісією факультету іноземних студентів (протокол №1 від 30 серпня 2022 року)

ПЕРЕДМОВА

Нині на університети України як на інтелектуально-культурні осередки покладено вкрай важливе завдання - формування суспільної еліти. Основним критерієм оцінки сучасного працівника будь-якої сфери є вивищена фахова майстерність, належний рівень володіння мовою професії. Це є основою його самореалізації, інтелектуально-духовного і фахового зростання. Мовна культура завжди є надійним фундаментом освіченості, інтелігентності, важливим складником особистості фармацевта (провізора). Мова підтримує в людині стан психологічної впевненості, рівноваги, дає відчуття життєвої перспективи, духовної опори, успішності. Знати мову професії – це вільно використовувати лексико-граматичні, стилістичні засоби у конкретній ситуації, влучно добирати лексику свого фаху і вільно володіти нею, не допускатися стильового і стилістичного дисонансу. Професійне мовлення є обов'язковим компонентом фахової готовності спеціаліста, від рівня його сформованості значною мірою залежать результати подальшої праці. Особливо це стосується працівників аптечних закладів, фармацевтичних компаній, які безпосередньо спілкуються з людьми під час виконання своїх службових обов'язків. Правильне, багате мовлення фармацевта, врахування ним психологічних особливостей пацієнта, контроль власної мовленнєвої поведінки, емоцій – необхідні складники його фахової майстерності. У структурі професійного мовлення фармацевтичних працівників виокремлюють компоненти: когнітивний (знання норм сучасної української літературної мови), комунікативно-операційний (вміння використовувати мовні засоби відповідно до мети, умов, ситуації спілкування), експресивний (мелодика, фразовий наголос, пауза, ритм, тембр, темп, сила голосу).

«Українська мова (за професійним спрямуванням)» як навчальна дисципліна, має на меті закласти основи підготовки фахівців із високим лінгвістичним рівнем грамотності, бездоганим володінням нормами сучасної української літературної мови та дотриманням культури усного й писемного професійного мовлення. Методичні вказівки призначені для студентів першого курсу заочної форми навчання, які вивчають дисципліну «Українська мова за професійним спрямуванням». Змістом цієї дисципліни передбачено ознайомлення із різними видами ділових документів, набуття студентами навичок їх укладання, засвоєння етикету ділової кореспонденції, розвиток загальної культури мовлення, що тісно пов'язане з професійною діяльністю студентів. Метою та завданням методичних вказівок є: систематизувати норми сучасної української літературної мови; удосконалити знання, уміння та навички щодо оформлення наукових текстів і ділових паперів; підвищити рівень культури мовлення за допомогою запропонованих текстів та завдань. Усе це дасть змогу підняти загальний культурний рівень студентів у професійній і науковій сферах. Методичні вказівки мають таку структуру:

– теми практичних занять з методичними рекомендаціями;

- контрольні завдання з критеріями оцінки і методичними рекомендаціями;
- рекомендована література.

Теми для самостійної роботи студентів передбачають ознайомлення з теоретичним матеріалом щодо особливостей усного та писемного спілкування, культури мовлення, а також правил складання ділових документів.

Під час вивчення курсу особливу увагу варто звернути на такі питання: що вивчає курс «Українська мова (за професійним спрямуванням)»; призначення мови у суспільстві; що охоплює поняття «національна мова»; функції мови, їх суть; мова і мислення: взаємозв'язок понять; основні тенденції розвитку мови в Україні періоду незалежності; статті Конституції України, у яких розглядаються мовні питання; нормативно-правові акти, у яких

розглядається мовне питання; причини неврегульованості мовного питання в Україні; основні стилі мови, їх характеристика, жанри, особливості; відмінність і схожість усної і писемної форм мови, їх специфіка; офіційно-діловий стиль: основні риси, різновиди, функції та форми реалізації; основні ознаки сучасної української літературної мови; основні норми літературної мови; поняття про документ, вимоги до укладання документів; документи з низьким рівнем стандартизації; документи з високим рівнем стандартизації; композиція тексту документа, вимоги до тексту документа; логічна послідовність як необхідна ознака мови тексту документа; причини помилок у логіці викладу.

У методичних вказівках розміщено рекомендації студентам стосовно виконання завдань та належного їх оформлення.

Після вивчення курсу з дисципліни «Українська мова за професійним спрямуванням» студенти повинні вміти: самостійно укладати, ефективно використовувати мовні стилістичні й етичні норми усної форми ділового мовлення в межах професійної діяльності.

Ключові терміни та поняття: офіційно-діловий стиль, мова професійного спілкування, державна мова, функції мови, стилі мови, жанри офіційно-ділового стилю, різновиди, функції, документ

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ з української мови (за професійним спрямуванням)

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №1

Сучасна українська мова як засіб професійного спілкування. Лексичний аспект професійної мови фармацевта. Фразеологічні одиниці у фаховому мовленні. Термінологія у професійному спілкуванні. Лексико-семантичні відношення в науковій термінології. Особливості української фармацевтичної термінології. Словники у професійному спілкуванні.

Типи словників, їх функція та роль у підвищенні мовленнєвої культури фахівця **(2 год.)**

План

1. Мова як суспільне явище. Основні функції мови.
2. Місце української мови серед інших мов світу. Історія становлення і розвитку української мови.
3. Поняття національної та літературної мови. Найістотніші ознаки літературної мови. Види мовних норм. Мова професійного спілкування як різновид літературної мови.
4. Поняття про державність мови. Мовне законодавство та мовна політика в Україні. Мовна ситуація сьогодення. Закон України «Про засади державної мовної політики».
5. Лексичне значення слова. Однозначні та багатозначні слова. Правильний вибір значення слова.
6. Синонімічне багатство української мови. Синоніми та евфемізми в професійному мовленні.
7. Омоніми та їх різновиди. Особливості вживання міжмовних омонімів.
8. Особливості вживання паронімів у професійному мовленні.
9. Вживання іншомовної лексики. Варваризми й екзотизми.
10. Мовленнєва надмірність (плеоназми) і недостатність
11. Термін та його ознаки. Термінологія як система.
12. Історія становлення української термінології й термінографії. Проблеми сучасного термінознавства.
13. Загальнонаукова, міжгалузева і вузькоспеціальна термінологія. Професіоналізми та номенклатурні назви.
14. Способи творення термінів.

Рекомендована література

1. Голод Р.Б. Українська мова (за професійним спрямуванням): [навчальний посібник]. Івано-Франківськ: Видавництво ІФНМУ, 2017. 212 с.
2. Єщенко Т. А. Фахове мовлення фармацевта: практикум для студентів 1 курсу заочної форми навчання другого (магістерського) рівня вищої освіти галузі знань 22 «Охорона здоров'я» спеціальності 226 «Фармація. Промислова фармація». Львів: Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького, 2022. 123 с.
3. Єщенко Т. А. Фахове мовлення фармацевта: завдання для самостійної роботи студентів 1 курсу заочної форми навчання другого (магістерського) рівня вищої освіти галузі знань 22 «Охорона здоров'я» спеціальності 226 «Фармація. Промислова фармація». Львів: Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького, 2022. 73 с.
4. Єщенко Т. А. Фахове мовлення фармацевта: збірник тестових завдань для поточного контролю знань студентів 1 курсу заочної форми навчання другого (магістерського) рівня вищої освіти галузі знань 22 «Охорона здоров'я» спеціальності 226 «Фармація. Промислова фармація». Львів: Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького, 2022. 73 с.

5. Єщенко Т. А. Українська мова професійного спілкування: [навчальний посібник для ВНЗ]. Донецьк: ДонНТУ, 2014. 234 с.

6. Луцак С. М., О. Д. Литвиненко, О. Д. Турган та ін. Українська мова (за професійним спрямуванням): [підручник, за програмою МОН]. Київ: ВСВ «Медицина», 2022. 360 с.

7. Світлична Є. І., Берестова А. А., Тележкіна О. О. та ін. Фахова мова фармацевта [підручник]/ Є.І. Світлична, А. А. Берестова, О. О. Тележкіна. – Х.: «Тім Пабліш Груп», 2017. – 260 с.

8. Українсько-російський тлумачний словник термінів з фармацевтичної технології / Укл. І. М. Перцев та ін. Харків: НФУ України, 2017. 64 с.

9. Фармацевтична енциклопедія / Гол. ред. ради та автор передмови В. П. Черних; Національний фармацевтичний університет України. Київ: МОРІОН, 2022. 1632 с.

Методичні рекомендації

Розгляд *першого питання* слід розпочати зі з'ясування поняття мови як складної системи знаків (слів), яка служить для називання явищ і предметів об'єктивної дійсності і є засобом спілкування і формування думок. Мова – явище фізичне, фізіологічне, антропологічне і суспільне. Умова його існування – людське суспільство, де мова виконує низку важливих для нього функцій: комунікативну, номінативну, пізнавальну, ідентифікаційну, мислетворчу, експресивну, культурологічну, естетичну та магічно-містичну.

Готуючись до *другого питання*, слід звернути увагу, що у світі нараховують від 2,5 до 5 тис. мов, серед яких українська займає гідне місце; вона належить до індоєвропейської сім'ї мов та східної групи слов'янських мов. Цікаво, що лексика української мови на 38 % відрізняється від російської, на 32 % від словацької, на 30 % від польської та на 16 % від білоруської мов. Для прикладу, за своїм лексичним складом англійська мова відрізняється від голландської на 37 %, а шведська від норвезької на 16 %. У рекомендованій літературі слід звернути увагу на характерні риси, що відрізняють українську мову від інших слов'янських мов на фонетичному, лексичному та граматичному рівнях.

Питання походження української мови й досі є предметом особливої уваги науковців. Існує дві концепції походження української мови. Згідно з першою з них (версія російського вченого О. Шахматова) українська мова виникла після розпаду давньоруської мови у XIV ст. Це ідеологічна теорія «спільної колиски», тобто походження російської, білоруської й української мови з єдиного джерела

– давньоруської мови, а трьох братніх народів з єдиної держави – Київської Русі. Друга концепція (І. Огієнко, М. Грушевський, Ю. Шевельов, В. Німчук, В. Русанівський) полягає в тому, що ніякої «спільноруської»,

«спільносхіднослов'янської» мови не було, а українська, російська та білоруська мови, як і інші слов'янські мови, формувалися самостійно. Безпосереднім джерелом української мови є праслов'янська мова, розпад якої датується V – VII ст.

Готуючись до *третього питання*, слід звернути увагу на такі поняття. Національна мова – це мова соціально-історичної спільноти людей, що мають спільну територію, економічні та політичні зв'язки, культуру, традиції. Національна мова існує у двох формах – у вищій формі загальнонародної мови (сучасна українська літературна мова) та в нижчих формах (територіальні та соціальні діалекти). Літературна мова – це унормована, відшліфована, вища форма національної мови, що обслуговує найрізноманітніші сфери суспільної діяльності мовців. Однією з головних ознак літературної мови є унормованість. Мовні норми – це сукупність загальноприйнятих правил, якими користуються мовці в усному і писемному мовленні. Виділяють орфоепічні, акцентуаційні,

лексичні, орфографічні, пунктуаційні, стилістичні та граматичні мовні норми.

У *четвертому питанні* слід розуміти, що мовна політика – це система політичних, юридичних та адміністративних заходів, спрямованих на регулювання мовних відносин у державі. Правовою основою для здійснення державної мовної політики в Україні є: Конституція України, зокрема статті 10, 11, 12, 24, 53, 103, 148 (1998); Закон України «Про ратифікацію Європейської хартії регіональних мов або мов меншин» (2003) та Закон України «Про засади державної мовної політики» (2012).

Державність української мови регламентується десятою статтею Конституції України: «Державною мовою в Україні є українська мова. Держава забезпечує всебічний розвиток і функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя і на всій території України. В Україні гарантується вільний розвиток, використання і захист російської та інших мов національних меншин України». Низка інших статей містить вимоги щодо обов'язкового володіння державною мовою Президента України (ст. 103), професійними суддями (ст. 148).

Закон України «Про засади державної мовної політики» встановлює, що державною мовою є українська мова, але істотно розширює використання регіональних мов, якщо кількість носіїв цих мов не менше 10 % від населення певного регіону, а в окремих випадках і менше 10 %. Так, ст. 7 закону зобов'язує громадян, які проживають на території, де функціонує регіональна мова або мова меншин, розвивати та використовувати таку мову в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, об'єднаннях громадян, установах, організаціях, навчально-виховному процесі тощо. Дія закону розповсюджується на 18 мов: російську, білоруську, болгарську, вірменську, гагаузьку, ідиш, кримськотатарську, молдавську, німецьку, новогрецьку, польську, ромську (циганську), румунську, словацьку, угорську, русинську, караїмську і кримчацьку.

Підписання цього закону лише ускладнило й без того складну й суперечливу мовну ситуацію в Україні. За даними Всеукраїнського перепису 2001 р. українців в Україні 77,8 %, тож логічно, що державною має бути українська мова, незважаючи на те, що на території України мешкають представники 18 національностей. Крім того, українська мова пережила лінгвоцид (мововбивство) — свідоме, цілеспрямоване нищення певної мови як головної ознаки етносу. Українська мова лише упродовж XVIII – XIX ст. зазнала 173 укази заборон і вижила. Найрезонансніші з них: 1863 р. – циркуляр міністра внутрішніх справ П. Валуєва про заборону видавати підручники, літературу для народного читання та кн ижки релігійного змісту українською мовою; 1876 р. – Емський указ Олександра II про заборону ввозу до російської імперії будь-яких книжок і брошур «малоросійським нарiччям» та постановку сценічних вистав і навіть друк текстів до нот українською мовою.

Висвітлюючи *п'яте питання*, варто запам'ятати, що *лексичне значення слова* – це історично закріплена в суспільній свідомості співвіднесеність певного звукового комплексу з якимось фрагментом об'єктивної дійсності, причому лексичне значення дійсність відображає узагальнено.

За наявністю лексичних значень слова поділяються на одно- та багатозначні, або полісемічні. Однозначні слова у своїй семантичній структурі містять лише одне лексичне значення, багатозначні – два та більше. *Запам'ятайте!* Між значеннями полісемічної одиниці наявний той чи інший семантичний зв'язок (на відміну від значень омонімів).

Полісемія найширше представлена в лексиці. Наприклад, у СУМ і в дієслові *йти* виділяється 30 значень. За підрахунками дослідників, у сучасній українській літературній мові серед полісемічних іменників слова з двома лексичними значеннями становлять близько 68%, з трьома – близько 20%, з чотирма – близько 8%, з більшою кількістю – до 4% .

Багатозначність – це один із найважливіших шляхів розвитку словникового складу мови. Але *варто наголосити*, що в окремих сферах існують певні обмеження щодо функціонування багатозначних слів. Так, зважаючи на те, що науковий та офіційно-діловий стилі вимагають максимально точного позначення понять, у наукових працях та офіційних документах переважають однозначні слова, а багатозначні вживаються лише в прямому значенні, що забезпечує правильне сприйняття тексту.

Необхідно *пам'ятати*, що першим правилом вибору слова в будь-якій сфері спілкування є чітке знання мовцями його значення. При вживанні слова в неправильному значенні зміст висловлювань стає перекрученим, спотвореним, незрозумілим, отже, спілкування може втратити свою ефективність. Наприклад, чимало помилок трапляється при перекладі з російської мови на українську полісемічних слів. Треба пам'ятати, що російські багатозначні слова часто в українській мові відтворюються кількома словами. Наприклад, російський іменник *отношения* залежно від контексту перекладається як: *відношення, відносини, стосунки (взаємини), ставлення*.

Розгляд *шостого питання* слід почати з дефініції *синонімів*. Це слова (переважно однієї частини мови), що при повній або частковій формальній відмінності, мають тотожні або майже тотожні значення (з можливими відмінностями в стилістичній і граматичній характеристиках та в сполучуваності). Синоніми групуються в синонімічні ряди. Опорним, стрижневим членом ряду є його *домінанта* – слово, найуживаніше серед інших, звичайно стилістично нейтральне і таке, що найточніше й найповніше виражає значення всього ряду. Найбільше синонімів серед дієслів та прикметників, за ними йдуть прислівники, іменники з абстрактним (*нещастя, біда, лихо*) й оцінним значеннями та емоційно-експресивними конотаціями (*недоріка, нікчема, нуль*).

Евфемізм – слово або вислів, троп, що вживається для непрямого, прихованого, зокрема пом'якшеного, ввічливого позначення певних предметів, явищ, дій замість прямої їх назви: *допустити неточність* або *помилитися* замість *збрехати, техпрацівниця* замість *прибиральниця, людина похилого віку* замість *стара*.

При розгляді *сьомого питання* варто наголосити, що *омоніми* – слова (словосполучення), що при однаковому звучанні (або написанні) мають абсолютно різні значення (на відміну від багатозначних слів): *луг* – угіддя для сінокосу та *луг* – розчин, що утворюється при поєднанні солі з кислотою. Лексичні омоніми поділяються на дві групи. Першу складають повні, або абсолютні омоніми. Особливість їх полягає в тому, що вони збігаються в усіх граматичних формах та існують у межах однієї частини мови. Сучасна українська мова найбільше їх має серед іменників та дієслів: *моторний* – швидкий, проворний та *моторний* – який приводиться в рух мотором. До другої групи лексичних омонімів належать неповні, або часткові омоніми. Вони збігаються лише в частині граматичних форм. *Омоформи* – слова, що мають однаковий звуковий склад лише в певній граматичній формі: *поле* (лан, нива) та *поле* (форма 3-ї особи однини дієслова *полоти* – очищати від бур'яну город). *Омофони* – слова, що збігаються за вимовою в усіх чи окремих граматичних значеннях, проте мають різне значення і відмінне графічне зображення: *гриби* (множина іменника *гриб*) та *греби* (наказова форма дієслова *гребти*). *Омографи*

– різні за значенням слова, що мають однакове графічне зображення, написання, але вимовляються по-різному: *го'ри* (іменник) та *гори'* (наказова форма дієслова).

Особливу увагу варто звернути на вживання *міжмовних омонімів* – слів, що мають однаковий звуковий склад, але різні значення в різних мовах: укр. *луна* (ехо) – рос. *луна* (місяць), укр. *булка* (хліб) – болг. *булка* (молода, наречена), укр. *черствий* (несвіжий) – чес. *черствий* (свіжий), укр. *академік*

(член академії наук) – нім. *академікер* (людина з вищою освітою).

Розглядаючи *восьмого питання*, слід дати визначення паронімів. *Пароніми* – слова, подібні між собою за звучанням та частково за будовою, проте мають різні значення: *адресат* – *адресант*, *ефективний* – *ефектний*. Звукова подібність паронімів спричинює невмотивовані заміни цих слів. Відтінки значень паронімів потрібно з'ясовувати за тлумачним словником, словником паронімів чи за довідником з культури мови.

При розгляді *дев'ятого питання* слід відзначити, що з генетичного погляду словниковий склад української мови поділяється на дві групи: власне українські слова та запозичені, або іншомовні.

Іншомовними називають слова, що увійшли до складу мови з інших мов у різні історичні періоди. У складі іншомовної лексики виділяються варваризми та екзотизми. *Варваризми* – слова, які вживаються в мові, проте нею повністю не засвоєні. Варваризми можуть передаватися як графікою мови-джерела, так і української мови: *о'кей* (усе добре), *мерсі* (дякую). Варваризми переважно вживаються в описах життя і побуту інших народів для відтворення місцевого колориту, назв чужих реалій, звичаїв, запозичених понять: *харакірі*, *консьерж*. *Екзотизми* називають поняття та реалії, не характерні для української дійсності. До екзотизмів, як правило, відносять слова (вислови), запозичені з маловідомих, найчастіше неєвропейських мов і які вживаються для надання мові особливого колориту: *чурек*, *сакля*, *аул*. З утратою етнічної ізольованості екзотизми стають звичайними іншомовними запозиченнями: *дзюдо*, *ікебана*, *карате*.

Слід бути обережними й уважними під час використання в професійному мовленні запозиченої лексики. Щоб правильно використовувати іншомовні слова, фахівці радять дотримуватися певних рекомендацій: а) не ставити в текст іншомовні слова, коли є відповідники в українській мові; б) вживати іншомовне слово в діловодстві можна лише в тому значенні, у якому воно зафіксоване в словниках; в) не слід користуватися в одному і тому ж документі іншомовним словом і його українським відповідником на позначення того самого поняття. Бажано користуватися в таких випадках національною мовою, що значною мірою полегшить ведення справочинства [23, с.76].

Розглядаючи *десяте питання*, варто відзначити, що невміння автора точно висловити свою думку виявляється в таких вадах, як мовленнєва надмірність та мовленнєва недостатність.

Формами мовленнєвої надмірності є плеоназм і тавтологія. Студенти нерідко сплутують ці терміни. *Запам'ятайте!* *Плеоназм* – частковий збіг значень слів, що утворюють словосполучення: *вільна вакансія* (вакансія – «вільна, незайнята посада»), *народний фольклор* (фольклор – «усна народна творчість»). *Тавтологія* – змістові повтори, що виникають, коли в реченні поряд вживаються спільнокореневі слова: Тривалість заняття в нашому університеті триває 90 хвилин.

Поширеною помилкою є мовленнєва недостатність, яка виникає, коли автор пропускає слова, необхідні для точного вираження думки. Пропуски потрібних для розуміння слів приводять інколи до комічності та абсурдності: *Батькам 1-го класу мати документи для вступу в школу* (з оголошення).

Відповідаючи на *одинадцяте питання*, варто зазначити, що термін (лат. *terminus* – рубіж, межа) – це слово або словосполучення, що називає наукове поняття. Ознаки термінів: *дефінітивність* (наявність визначень), *системність* (на рівні понять та форм), *стилістична нейтральність* (очищені від емоцій), *незалежність від контексту*, *однозначність* у межах своєї терміносистеми, *точність* семантики, *висока інформативність*, *лаконічність* (перевага віддається коротким формам), *милозвучність*.

Запам'ятайте! Розділ мовознавства, що вивчає природу термінів, їх граматичну організацію та закони функціонування, називається *термінознавством*. Ця теоретико-прикладна дисципліна виокремилася в 70-х

роках ХХ ст. (засновники – австрійський інженер Євген Вюстер та Дмитро Лотте (радянська термінологічна школа).

Треба знати визначення термінів: “термінологія”, “терміносистема”. Якщо термінологією називають сукупність термінів, що склалася стихійно, то *терміносистемою* – упорядковану термінологію, якій характерний вищий ступінь системної організації як на формальному, так і на поняттєвому рівнях.

Відповідаючи на *дванадцяте питання*, варто відзначити, що дослідники в розвитковій української наукової мови виділяють донауковий та власне науковий періоди.

Донауковий – час стихійного термінотворення Тяглість періоду – від доісторичних, дописемних часів, коли назви реалій та понять об’єктивної дійсності формувалися в усному мовленні носіїв мови, – до першої половини ХІХ ст. включно.

Відправної точкою у розвитку нової української наукової термінології вважається друга половина ХІХст. У процесі творення й укладання нової української наукової термінології виділяються особливо плідні підперіоди:

I. Друга половина ХІХ ст. – кінець ХІХ ст. – підперіод пов’язаний з журналом “Основа” та діяльністю Наукового товариства ім. Т. Шевченка (НТШ) у Львові, іменами Івана Верхратського, Івана Франка, Михайла Драгоманова, Володимира Левицького, Михайла Грушевського, Івана Пулюя, Пантелеймона Куліша та ін.

Термінотворча робота зосереджувалася в Західній Україні, яка належала Австро-Угорщині, і де були сприятливіші умови для культурного розвитку, ніж в інших українських землях (біля 80% території України належало Росії).

Українську термінографію (укладання словників термінів) зачаткувала праця “Juridisch-politische Terminologi fur die slawischen Sprachen Osterreichs Deutsch bogemische Separatausgabe” (Відень, 1950 р.), над української частиною якої працювали – Яків Головацький, Гнат Шашкевич тощо. Також одними з перших були праці І. Гаврашкевича («Початок до уложення термінології ботанічної руської», 1852 р.) та І. Верхратського («Початки до уложення номенклатури і термінології природописної, народної», 6 випусків, 1864-79).

Фундамент української наукової термінології заклали праці Івана Верхратського, якого вважають основоположником української наукової мови.

Упродовж першого підперіоду становлення української наукової мови було накопичено досвід, що мав велику теоретичну та практичну цінність, зокрема було закладено фундамент більшості національних терміносистем – природничих, технічних, гуманітарних тощо.

II. Початок ХХ ст. – до 1933 рік. Вершиною цього підперіоду вважається 1921 – 1933 рр., так зване “золоте десятиліття”, яке за масштабами та рівнем наукових досліджень, за кількістю та якістю видрукованої словникової продукції було найбільш плідне та багатообіцяюче.

За короткий час співробітниками ІУНМ було зібрано більше 2 000 000 термінологічних карток. Володимир Кубайчук подав список словників, створених у цей період, – більше 200. З них, наприклад, тільки термінологічних 83 словника.

З 1933 року починається наступний етап у становленні української літературної мови взагалі і термінології зокрема.

Упродовж 1934 – 1935 рр. АН видала серію «термінологічних бюлетенів», а саме: медичний, ботанічний, математичний, фізичний і виробничий, які термінологічні здобутки минулого звели нанівець, фактично вся напрацьована українська термінологія була заборонена. За підрахунком О. Кочерги, у чотирьох з них «виправлено» 14,5 тисяч термінів, тобто «деукраїнізовано» приблизно 50-80 відсотків оригінальних термінів.

III. 50-60-і роки ХХ ст. – цей етап ознаменувався пожвавленням

термінологічної праці у зв'язку зі створенням у 1957 році президією Академії наук України Словникової комісії, основним завданням якої було вироблення принципів укладання термінологічних словників. Було видано серію термінологічних (як перекладних, так і тлумачно-довідкових) та енциклопедичних словників, що відбивали тогочасний стан розвитку фізики, гідротехніки, електротехніки, теплотехніки, гірничої справи, ботаніки, хімії («Російсько-український технічний словник» 1961, 80 000 термінів, «Російсько-український сільськогосподарський словник» 1963, бл. 32 000 термінів).

IV. 1989 – до сьогодні. Зі здобуттям Україною незалежності, набуттям українською мовою статусу державної (1989р.) термінологічна праця в Україні помітно активізувалася. Зокрема традиційними центрами термінологічної роботи в Україні стали Львів, Київ, Харків. Діють термінологічні комітети, комісії, лабораторії, зокрема Комітет наукової термінології НАН України (м. Київ), Технічний комітет стандартизації науково-технічної термінології (М. Львів). Відновило свою роботу Наукове товариство імені Т. Шевченка (Львів).

Оскільки впродовж десятиліть українська термінологія перебувала на периферії наукових досліджень, виникла потреба винести термінологічні проблеми на всенародне обговорення. Починаючи з 90-х років ХХ ст. до сьогодні проведено кілька десятків наукових конференцій з подальшим виданням матеріалів.

Починаючи з 20-х років ХХ ст., за різними підрахунками, в Україні видано близько 1000 різнопрофільних словників. Особливо плідним для термінографії є сучасний період, упродовж якого за підрахунками Людмили Симоненко (провідний науковий співробітник відділу термінології ІУМ НАНУ), починаючи з 90-х років ХХ ст., створено понад 600 словників.

Основним завданням сучасного термінознавства є практичний аспект – систематизація, упорядкування та стандартизація наявної наукової термінології шляхом вилучення з неї невиправданих слів-покручів, відродження окремих забутих або несправедливо “репресованих” термінів, створення галузевих словників, україномовних підручників, посібників, довідників, військових статутів, Кодексів, державних стандартів на терміни та визначення, вироблення різних законодавчих актів державною мовою.

Проблеми сучасного термінознавства: спадщини, запозичень, перекладу термінів, словотворчі, правописні, культури мови, транслітерації, синонімії.

При розгляді *тринадцятого питання* варто запам'ятати, що фахівці виділяють загальнонаукову, міжгалузеву і вузькоспеціальну термінологію. До *загальнонаукової термінології* відносять терміни загальнонаукового вживання, якими послуговуються майже в усіх галузях знання: *функція, метод, система, елемент, процес* та ін. Особливістю *міжгалузевої термінології* є те, що терміни можуть одночасно входити до складу термінологічних полів різних наукових галузей: наприклад, в авіаційній термінології функціонують терміни автомобілебудування, які були запозичені у зв'язку з використанням автомобільного мотора на літаках – *мотор, капот, циліндр*; морські терміни, перші з яких проникли в авіаційну термінологію в 10-их роках ХХ ст. у зв'язку зі створенням гідроавіації – *навігатор, екіпаж, флот, лоція, лаг*.

Треба знати різницю між термінами, професіоналізмами та номенклатурними назвами (номенами). Якщо терміни – лексичні норми наукового стилю літературної мови, то *професіоналізми* знаходяться за межами норми, уживаються вузьким колом фахівців переважно в усному мовленні. *Номен* – слова, що називають конкретні об'єкти, котрими займається та чи інша наука. Номенклатура тільки етикує об'єкти науки і може бути виражена будь-якими умовними позначеннями (буквами алфавіту, цифрами, словами тощо). *Наприклад*, до номенів можна віднести марки машин – “Волга”, “Мерседес”, “Форд”.

При відповіді на *чотирнадцяте питання* – способи та шляхи творення термінів – *варто запам'ятати*, що термінологія використовує як традиційні

способи, характерні для сучасної літературної мови, наприклад, лексико-семантичний, морфологічний, запозичення мовного матеріалу, так і власні, притаманні лише для термінології, наприклад, синтаксичний.

Вправи і завдання до теми

Завдання 1. У поданому тексті замість крапок вставте потрібні за змістом слова, користуючись словами для довідок.

За походженням українська мова належить до сім'ї. Є ще, тюркська, іберійсько-кавказька, семіто-хамітська, малайсько-полінезійська, ..., тибетська та інші сім'ї мов. Окрему сім'ю становить ... мова. До індоєвропейської сім'ї належить кілька груп мов: слов'янська, ..., германська, балтійська, ..., індійська, іранська, грецька, ..., албанська та ін.

... група мов складається з трьох підгруп: східно-слов'янської, західнослов'янської, південнослов'янської. До ... підгрупи належать мови: українська, російська, білоруська; до західнослов'янської – польська, ..., словацька, ..., верхньо- та нижньолужицька (Німеччина); до південнослов'янської – болгарська, .., хорватська, словенська, македонська, старослов'янська. Кожна із слов'янських мов має чимало спільних рис, зокрема основні закономірності у фонетиці, граматиці, лексиці, але набула й своїх рис, має свої тенденції розвитку, відмінну лексику, виражальні засоби (з підручника).

Довідка: слов'янський, чеський, японський, кашубський, монгольський, індоєвропейський, угро-фінський, східно-слов'янський, китайський, романський, кельтський, вірменський, сербський.

Завдання 2. Ознайомтеся з таблицею, в якій подано одні і ті ж лексичні одиниці та їхні відповідники в різних слов'янських мовах. Зробіть висновок про спорідненість української мови з іншими слов'янськими мовами світу.

Російська	Українська	Білоруська	Польська	Словацька	Чеська
красный	червоний	чырвоны	czerwony	červený	červený
работа	праця	праца	praca	práce	práce
роща	гай	гай	gaj	háj	háj
лук	цибуля	цыбуля	cebula	cibule	cibule
кузнечик	коник	конік	konik polny	konik	konik
неделя	тиждень	тыдзень	tydzień	týždeň	týden
час	година	гадзіна	godzina	hodina	hodina
чулок	панчоха	панчоха	pończocha	pančucha	punčocha
ждать	чекати	чакаць	czekać	čakať	čekat
шаг	крок	крок	krok	krok	krok
изюм	родзинки	разынкi	rodzynki	hrozienska	rozinky
журнал	часопис	часопіс	czasopismo	časopis	časopis
полотенце	рушник	ручнік	ręcznik	ručník	ručník
кофе	кава	кава	kawa	káva	káva
сахар	цукор	цукар	cukier	cukor	cukr
бумага	папір	папера	papier	papier	papír
спасибо	дякую	дзякуй	dziękuję	d'akujem	děkuji
уничтожение	знищення	знішчэнне	zniszczenie	zničenie	zničení
пример	приклад	прыклад	przykład	příklad	příklad
провода	дріт	дрот	drut	drôt	drát
утро	ранок	раніца	ranek	ráno	ráno
здание	будинок	будынак	Budynek	budova	budova
измена	зрада	зрада	zdrada	zrada	zrada
второй	другий	другі	drugi	druhý	druhý

Завдання 3. Прочитайте подані слова. Поясніть відмінність у їхніх значеннях. Із двома словами-паронімами складіть речення (на вибір).

Зразок: 1. Вітамінний, вітамінізований: *вітамінний* - який містить вітаміни (*вітамінні продукти*); *вітамінізований* - насичений вітамінами (*вітамінізований крем*). 2. Пальпація. Пальпітація: *пальпація* - метод дослідження хворого шляхом обмацування (*пальпація лімфатичних вузлів*), *пальпітація* - посилене биття серця. 3. Артеріосклероз. Атеросклероз: *артеріосклероз* - хронічне захворювання артерій, що характеризується ущільненням їхніх стінок (*хворіти на артеріосклероз*), *атеросклероз* - захворювання серцево-судинної системи (*ознаки атеросклерозу*).

1. Фармація, фармацевтика; професійний, професіональний; криз, криза; дослід, досвід; лікувати, лічити; череватий, черевний; екстрактовий, екстрактивний; місто, місце; реєстр, реєстр; рідкий, рідкісний; поверхневий, поверховий; болісний, болючий, больовий; водний, водневий, водяний; психіатричний, психічний, психологічний; гем, гема; хлорид, хлорит; натр, натрій; ступінь, степінь; чисельний, численний; активація, активізація; протез, протеза; вигляд, вид; жирний, жировий; нормалізувати, нормувати; хворобливий, хворовитий; консультативний, консультаційний.

2. Припис, пропис; їжа, їда; рецепторний, рецептурний; пах, пахва; сердечний, сердешний, серцевий; вегетативний, вегетаційний; легкий, летючий; літній, літний; кровний, кров'яний; шкірний, шкіряний; пітний, потовий; ділянка, дільниця; особовий, особистий; ефект, афект; відчуття, почуття; становище, стан; тактовний, тактичний; регресант, регресат; стрес, струс; дистиляційний, дистильований; дипломник, дипломант; чуйний, чулий, чутливий; лікарняний, лікарський, лікувальний; адаптація, адоптація; вмикати, включати; посмішка, усмішка; комплемент, комплімент.

Завдання 4. Наведіть приклади фразеологізмів про аптеки і фармацевтів.

Чи погоджуєтеся ви з висловами, поданими нижче.

1. З аптеками познайомся, - з грішми розпрощайся. 2. Аптека і лічить і калічить. 3. Аптека не прибавить віку. 4. Дорогі ліки завжди допомагають, коли не хворому, то аптекареві. 5. Хто здоров, той ліків не потребує. 6. Хворість аптекаря шука.

Завдання 5. Поясніть, у якому сучасному значенні вживаються подані нижче фразеологізми. Складіть із ними речення.

1. «У годину по чайній ложці» - вислів походить з напису аптекаря на пляшечках з мікстурами, що регламентував прийом ліків. 2. «Позолотити пігулку» - вислів пов'язаний з тим, що віддавен аптекарі покривали гіркі пігулки солодкою речовиною золотистого кольору, щоб зробити їх більш приємними на смак. 3. «Час - найкращий лікар неминучих лих» - вислів належить давньогрецькому комедіографові Менандру (бл. 342 - бл. 290 до н. е.). 4. «Лікарю, зцілися сам!» - Євангельський вислів (Лука, 4, 23).

Завдання 6. Утворіть форму родового відмінка однини. Зверніть увагу на слова, що мають у цій формі варіантні закінчення.

Вуглець, гелій, гуанін, дерматит, дистилат, діалізат, діаліз, діатез, дозатор, еліксир, жар, жир, змішувач, лімфаденіт, порошок, аптекар, фармацевт, провізор, компрес, фурацилін, токсикоз, слід, фарингіт, зуб, Голос (прізвище), суглоб, діабет, фінал, лікоть, мозок, флюс, фронтит, матеріал, синець, туберкульоз, укол, деревій, кровообіг, інструмент, градус, запах, флакон, фтор, анамнез, тромбоцит, нарив, міокардит, вазелін, суглоб, електрофорез, криз, бром, ірис, левоміцетин, рецепт, розріз, терпець, фагоцит, тулуб, дерен, шлунок, вилив, стафілокок, дослід, кальцій, нашатир, протез, стогін, епікриз, діагноз, щавель, трахеїт, каротин, магній, новокаїн, нежить, первісток, рум'янець, страх, опік, ларингоскоп, ревмокардит, госпіталь, стіл, апарат, акт, авторитет, бал, елемент, аналіз.

Завдання 7. Порівняйте форму родового відмінка однини у іменниках, які мають різні відтінки значення.

Акта (документ) – **акту** (процес), **апарата** (прилад) – **апарату** (мовного), **елемента** (конкретне) – **елементу** (абстрактне), **знака** (літера) – **знаку** (слід, прикмета, відбиток), **індикатора** (показник, прилад) – **індикатору** (речовина), **каменя** (одиничне) – **каменю** (збірне), **листопада** (місяць) – **листопаду** (процес), **папера** (документа) – **паперу** (матеріал), **пішохода** (перехожий) – **пішоходу** (тротуар), **потяга** (поїзд) – **потягу** (почуття), **рахунка** (документ) – **рахунку** (дія), **терміна** (слово) – **терміну** (строк), **корпуса** (частина тіла) – **корпусу** (навчального), **органа** (зору) – **органу** (друкованого), **поясу** (альпійського) – **пояса** (плечового).

Завдання 8. До поданих іменників доберіть прикметники. Зверніть увагу на граматичну категорію роду цих слів.

Біль, запис, кір, літопис, нежить, напис, опис, перепис, пил, підпис, полин, поступ, продаж, розсип, рукопис, ступінь, степінь, бандероль, мігрень, ВООЗ, кольрабі, бері-бері, альма-матер, статус-кво.

Завдання 9. Від поданих чоловічих імен утворіть імена по батьковій для осіб жіночої і чоловічої статі. Запишіть, відповідно згрупувавши отримані імена.

Анатолій, Антон, Аркадій, Аполінарій, Арсен, Борислав, Валентин, Валерій, Валер'ян, Олексій, Яків, Олекса, Євген, Кирило, Євген, Костянтин, Роман, Семен, Станіслав, Юхим, Ярема, Яким.

Завдання 10. Утворіть форми кличного відмінка.

Пан аптекар, Ярина Ігорівна, фармацевт Микола, знахар, старець, завідувач Коваленко, провізор, медична сестра. Володимир Хомич, колега Дмитро, Ігор, лаборант, Петро Михайлович, Надія Олексіївна, пацієнт, викладач, секретар, ректор, завідувач кафедри, декан, академік, Назар Дмитрович, професор Ворожбит, директор, викладач, доцент Марчук.

Питання до теми

1. Як розрізнити поняття «мова» та «мовлення»?
2. Які функції мови ви знаєте? Яка функція мови найдавніша?
3. Які риси притаманні українській мові? У чому полягає її неповторність?
4. До якої сім'ї (групи, підгрупи мов) належить українська мова? Яке місце посідає українська мова з-поміж інших мов світу?
5. Які існують концепції визначення поняття «рідна мова»?
6. Хто став основоположником сучасної української літературної мови?
7. Що таке «професійне мовлення»? Яка сфера функціонування фахової мови фармацевта (провізора)?
8. Що таке лексика? Яка наука вивчає лексичний склад мови?
9. Що таке лексичне значення слова?
10. Дайте визначення однозначних та багатозначних слів. Яких слів у сучасній українській мові більше?
11. Чим відрізняються багатозначні слова від омонімів? Наведіть приклади.
12. Що таке синоніми? Які види синонімів ви знаєте? Наведіть приклади.
13. Що таке евфемізми? Якими евфемізмами можна замінити слова *померти, збрехати, п'яний, старий, дурний, сліпий*?
14. Дайте визначення паронімів. Наведіть приклади.
15. Який відсоток запозиченої лексики в сучасній українській мові?
16. Поясніть різницю між варваризмами та екзотизмами.
17. Якими правилами слід керуватися під час використання іншомовної лексики?
18. Назвіть об'єкт і предмет вивчення термінознавства.
19. Розкажіть історію становлення термінознавства як науки.
20. Дайте визначення терміна, вкажіть його основні ознаки.
21. Як співвідносяться поняття «термінологія», «терміносистема», «термінополе»?
22. Як співвідносяться поняття «лексика», «лексикологія», «лексикографія». Що

таке термінографія?

23. Укажіть сучасні проблеми української термінології

24. Які термінологічні словники ви знаєте?

25. Що таке термінологізація? Як змінюється значення слова в результаті термінологізації? Підтвердіть прикладами.

26. Які способи творення термінів вам відомі? Який спосіб творення нових лексичних одиниць притаманний лише термінології?

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №2

Морфологічний аспект фармацевтичної професійної мови.

Синтаксичний аспект професійної мови майбутніх фармацевтів.

Особливості українського мовленнєвого етикету.

Комунікативні ознаки культури мовлення.

Мовленнєвий етикет фармацевта (провізора).

Публічний виступ та його жанри (2 год.)

План

1. Іменник у професійній комунікації: особливості вживання граматичної категорії роду, зокрема незмінюваних іменників та аббревіатур, а також іменників на позначення назв осіб за професією, посадою, званням.

2. Відмінкові закінчення іменників чоловічого роду II відміни в родовому, давальному, орудному відмінках; уживання іменників у кличному відмінку.

3. Особливості функціонування прикметника та займенника в професійному мовленні.

4. Числівник у фаховій мові. Сполучуваність числівників з іменниками.

5. Функціонування дієслівних форм у професійному мовленні. Особливості творення й уживання дієприкметників в українській мові.

6. Складні випадки керування в професійній комунікації.

7. Особливості вживання прийменників. Відмінностей значенні прийменників української та російської мов.

8. Особливості узгодження присудка з підметом.

9. Порядок слів у реченнях.

10. Уживання вставних слів і словосполучень.

11. Складні речення у фахових текстах.

12. Форми усного ділового спілкування. Телефонна розмова.

13. Ділова бесіда. Функції та види бесід. Співбесіда з роботодавцем. Найбільш підступні запитання.

14. Підготовка та проведення нарад і зборів. Види нарад.

15. Публічний виступ як важливий засіб комунікації. Види публічних виступів. Мистецтво аргументації під час публічних виступів.

16. Види публічних виступів та їхня структура.

17. Функції публічних виступів.

18. Основні вимоги до публічного виступу.

19. Ефективність усної мови фармацевта під час просування (рекламування) лікарських препаратів та засобів медичного призначення.

20. Труднощі публічного виступу. Загальні вимоги до публічного виступу.

21. Способи підготовки до усного виступу. Робота над усною формою виступу.

22. Простота викладу тексту виступу. Конкретність змісту тексту виступу.

23. Різноманітність номінативних засобів. Риторичні фігури. Передача графічних знаків в усному мовленні. Виразність мовлення.

24. Структура публічного виступу. Вибір теми. Позначення структурних частин виступу. Місце важливої інформації.

25. Види планів та виступу.

Рекомендована література

1. Голод Р.Б. Українська мова (за професійним спрямуванням): [навчальний посібник]. Івано-Франківськ: Видавництво ІФНМУ, 2017. 212 с.
2. Єщенко Т. А. Фахове мовлення фармацевта: практикум для студентів 1 курсу заочної форми навчання другого (магістерського) рівня вищої освіти галузі знань 22 «Охорона здоров'я» спеціальності 226 «Фармація. Промислова фармація». Львів: Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького, 2022. 123 с.
3. Єщенко Т. А. Фахове мовлення фармацевта: завдання для самостійної роботи студентів 1 курсу заочної форми навчання другого (магістерського) рівня вищої освіти галузі знань 22 «Охорона здоров'я» спеціальності 226 «Фармація. Промислова фармація». Львів: Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького, 2022. 73 с.
4. Єщенко Т. А. Фахове мовлення фармацевта: збірник тестових завдань для поточного контролю знань студентів 1 курсу заочної форми навчання другого (магістерського) рівня вищої освіти галузі знань 22 «Охорона здоров'я» спеціальності 226 «Фармація. Промислова фармація». Львів: Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького, 2022. 73 с.
5. Єщенко Т. А. Українська мова професійного спілкування: [навчальний посібник для ВНЗ]. Донецьк: ДонНТУ, 2014. 234 с.
6. Луцак С. М., О. Д. Литвиненко, О. Д. Турган та ін. Українська мова (за професійним спрямуванням): [підручник, за програмою МОН]. Київ: ВСВ «Медицина», 2022. 360 с.
7. Світлична Є. І., Берестова А. А., Тележкіна О. О. та ін. Фахова мова фармацевта [підручник]/ Є.І. Світлична, А. А. Берестова, О. О. Тележкіна. – Х.: «Тім Пабліш Груп», 2017. – 260 с.
8. Українсько-російський тлумачний словник термінів з фармацевтичної технології / Укл. І. М. Перцев та ін. Харків: НФУ України, 2017. 64 с.
9. Фармацевтична енциклопедія / Гол. ред. ради та автор передмови В. П. Черних; Національний фармацевтичний університет України. Київ: МОРІОН, 2022. 1632 с.

Методичні рекомендації

Розгляд *першого питання* варто почати з того, що з-поміж частин мови в професійній комунікації найчастіше вживається іменник. Серед родових форм перевага віддається іменникам чоловічого роду. Труднощі виникають при визначенні роду незмінюваних іменників, тому треба запам'ятати, що: а) назви осіб мають рід відповідно до статі: *цей (ця) аташе*; б) назви тварин мають чоловічий рід: *цей поні*; в) назви неістот переважно належать до середнього роду: *це депо*; г) власні назви зберігають рід загальний назв (місто, озеро, країна, село): *знамените Онтаріо (озеро), наша Огайо (річка) і наш Огайо (штат)*; д) незмінювані складноскорочені слова здебільшого мають той самий рід, що й основне слово: *райвно* (відділ – чоловічий).

У професійній сфері інколи проблематичним є визначення роду іменників на позначення назв осіб за професією (посадою, званням). Такі іменники утворюють паралельні форми чоловічого та жіночого родів: *працівник – працівниця*. При виборі однієї з форм слід орієнтуватися на такі правила:

1. Офіційними, основними назвами посад, професій та звань в українській мові є іменники чоловічого роду: *директор, професор*. У ділових документах вони вживаються незалежно від статі особи, названої цим іменником (*зарахувати Грому О. В. на посаду лаборанта*).

2. Текст набуває строго офіційного характеру, якщо слова, залежні від найменувань посади, узгоджуються з цим найменуванням у формі чоловічого роду і в тих випадках, коли мова йде про жінок (*головний технолог дозволів*). *Запам'ятайте!* Із жіночим прізвищем узгоджуються лише дієслова у формі минулого часу жіночого роду: *професор Т. Нестерак зауважила, старший*

сержант О. Глушко доповіла.

3. Вживання найменувань жіночого роду виправдано в тих текстах, для яких вказівка на стать є бажаною, але не може бути виражена іншими засобами: *виступ відомої співачки*.

Запам'ятайте! Не відповідають нормам сучасної української літературної мови й мають усно-розмовний характер, а отже, не вживаються в ділових паперах: а) конструкції типу «*наша директор сказала*», «*наша головна технолог поїхала*»; б) іменники жіночого роду, утворені за допомогою суфіксів *-к(а)*, *-ш(а)*, *-их (а)* та ін.: *секретарша*, *лікарша*, *касирка*; в) найменування осіб за ознакою місця проживання або місця роботи: *заводчани*, *освітяни* та ін. Ці слова є розмовними варіантами офіційних складених найменувань: *заводські робітники*, *працівники освіти*.

Розглядаючи *друге питання*, варто зазначити, що вживання іменників II відміни є одним із найскладнішим в українській мові, оскільки, залежно від лексичного значення, іменники чоловічого роду в родовому відмінку однини мають закінчення **-а (-я)** або **-у (-ю)**: *папера* (документ) і *паперу* (матеріал); *акта* (документ) і *акту* (дія). Рекомендуємо це питання підготувати за «Українським правописом» [32, с. 68-71].

Зверніть увагу! У родовому відмінку множини іменники жіночого роду мають закінчення **-ей** (*доповідей*, *галузей*, *статей*), а не **-ів**. Іменники чоловічого роду в давальному відмінку однини можуть мати паралельні закінчення: **-ові (-еві, -єві)** та **-у (-ю)**. *Запам'ятайте!* Якщо в загальнонародній розмовній мові переважає закінчення **-ові (-еві, -єві)**, то в ділових текстах – **-у (-ю)**. Проте є випадки, коли і в документах слід писати тільки закінчення **-ові (-еві, -єві)**, а саме, щоб не було тавтологій закінчень: *директорові М. Сергієнку*, а також щоб уникнути двозначного розуміння тексту документа. Наприклад, словосполучення *допомога заводу* можна зрозуміти і як *допомога нашого заводу* (родовий відмінок) і як *допомога нашому заводу* (давальний відмінок). Саме тому, коли виникає небезпека нерозрізнення родового та давального відмінків, для давального відмінка закінчення **-ові (-еві, -єві)** стає обов'язковим.

В іменниках – власних назвах на **-ів (їв)**, **-ов (-єв)**, **-ин (-ін, -їн)** можливим є тільки закінчення на **-у** (*Харкову*, *Києву*, *Льїну*).

Запам'ятайте! Звертання в українській мові передається тільки кличною формою (звертання у формі називного відмінка властиве російській мові). Основні правила творення кличного відмінка іменників можна розглянути за книгою Г. Й. Волкотруб [5, с.87-88] або за «Українським правописом» [32, с. 74].

Готуючись до відповіді на *третє питання*, слід повторити дефініцію прикметника як частини мови й основні лексико-граматичні розряди прикметників.

Запам'ятайте! Ступені порівняння – вищий та найвищий, мають тільки якісні прикметники.

До морфологічних аномативів належить вживання **самий** з формою якісного прикметника, наприклад: *самий видатний*. До порушень морфологічних норм також відносять уживання **більш**, **менш**, **найбільш**, **найменш** із простими формами вищого ступеня порівняння: *більш дисциплінованіший*, *найменш переконливіший* (правильно: *більш дисциплінований*, *найменш переконливий*).

Зверніть увагу! У професійних текстах надається перевага використанню особових займенників множини: *ми запланували*, *нас повідомили*, *вони використали*. Уживаючи особові займенники, необхідно уникати їх нагромадження, одноманітного повторення. У професійній комунікації уникають неозначених займенників, як-от: *хтось*, *щось*, *дещо*. Форми родового та давального відмінків присвійних займенників *мійого*, *твійого* належать до просторічних. Їх літературними відповідниками виступають форми: *мого*, *твого*.

Розгляд *четвертого питання* варто почати з того, що цифрова інформація в писемному мовленні відтворюється не тільки цифрами, а й за допомогою

числівників. У текстах числівники сполучаються з іменниками. Треба знати, що:

1. Числівник *один* узгоджується з іменником у роді й відмінку: *одна проблема, однієї проблеми*.

2. При числівниках *два, три, чотири, обидва* іменники вживаються у формі називного відмінка множини: *три студенти*. У непрямих відмінках числівники *два, три, чотири, обидва* узгоджуються з іменниками: *двох підручників, трьом студентам*.

3. Усі кількісні та збірні числівники (крім *один, два, три, чотири, обидва, обидві*) керують іменниками в родовому відмінку множини: *п'ять статей*.

4. Числівники *тисяча, мільйон, мільярд* вимагають від іменників родового відмінка множини у всіх формах: *тисяча кілометрів, тисяч кілометрів, тисячею кілометрів*.

5. Керування складених числівників визначається останнім словом: *двадцять п'ять пасажирів, двадцять один пасажир*.

6. Дробові числівники в усіх відмінках вимагають від іменника родового відмінка однини: *одна другої площі, однієї другої площі*.

7. У дробах, що включають елемент з *половиною, з чвертю*, характер керування визначається числівником, який виражає цілу частину: *два з половиною метри, один з половиною літр*. Дробова частина керує іменником, якщо вона приєднується сполучником **і**: *двадцять і п'ять десятих відсотка*.

8. У називному, родовому, знахідному відмінках числівник *півтора* керує іменником у родовому відмінку однини, числівник *півтора*ста вимагає родового множини.

9. У сполученнях, що позначають дати, відмінюється тільки перша частина: *до Восьмого березня, з Восьмим березнем*. При поєднанні дати зі словами *свято, день* числівник і назва місяця вживаються у родовому відмінку: *приготувати до дня першого вересня*.

Відповідаючи на *п'яте питання*, варто відзначити, що з-поміж дієслівних форм, які вживаються в професійних текстах, найпоширенішими є форми третьої особи однини теперішнього часу та першої особи множини (*рекомендує, пропонуємо*), а також інфінітива.

Зверніть увагу! В офіційно-діловому стилі вживаються присудки ускладненої форми, так звані «розщеплені присудки» [11, с. 29]. Частина з них в українській мові має паралельні прості дієслівні присудки (*надати допомогу – допомогти, припускатися помилок – помилятися*), частина не має (*надати слово, приділити увагу*). У діловому мовленні варто уникати штучних, невдалих «розщеплених присудків», у яких дієслово дублює семантику дії, виражену іменником, найчастіше віддієслівним: *вести боротьбу зі злочинністю* (правильно – *боротися зі злочинністю*), *здійснювати впровадження технології* (*впроваджувати технологію*). Деякі «розщеплені присудки» є ненормативними через невдале їх калькування з російської мови: *піднімати питання* (рос. *поднимать вопрос*) – анорматив, правильна форма – *порушувати питання*. Фахівці радять уникати вживання присудків у пасивних конструкціях (які поширилися під впливом російської мови), натомість уживати активні конструкції: *Державний бюджет України щорічно затверджується Верховною Радою* – анорматив, правильно: *Верховна Рада щорічно затверджує державний бюджет України*.

Відповідаючи на питання про особливості творення й уживання дієприкметників в українській мові, слід згадати, що *дієприкметник* – неособова форма дієслова, яка відповідає на питання *який?* і поєднує ознаки дієслова та прикметника: *ретельно підготовлений виступ, передрукована публікація*. *Зверніть увагу*, що:

а) активні дієприкметники теперішнього часу сучасній українській мові невластиві. Слова із суфіксами **-уч (-юч), -ач (-яч)** звичайно є віддієслівними прикметниками, які вказують не на дію, а на постійну ознаку: *правлячий (режим), блискача (поверхня)*. При перекладі з російської мови активні

дієприкметники теперішнього часу відтворюються підрядними означальними реченнями, прикметниками та іменниками: *заведуючий* – який *завідує, завідувач; соединяющий* – який (що) *з'єднує, сполучний, з'єднувальний*;

б) активні дієприкметники минулого часу творяться за допомогою суфікса **-л-:** *почорнілий*. Активні дієприкметники з суфіксом **-ш- (-вш)** у сучасній українській літературній мові не вживаються. Російські активні дієприкметники в українській мові відтворюються описовою формою або дієприкметником із суфіксом **-л-:** *наболевший* (вопрос) – *наболіле* (питання);

в) пасивні дієприкметники в сучасній українській мові мають тільки форму минулого часу, яка твориться за допомогою суфіксів **-н-, -ен-, -т-:** *завершений, записаний*. Дієслова з основами на **-ну** та **-о** можуть утворювати паралельні форми дієприкметників: *висунути* – *висунутий* і *висунений*; *повернути* – *повернутий* і *повернений*.

Запам'ятайте! При відтворенні українською мовою російських конструкцій з дієприкметниками не варто зловживати описовими зворотами. Милозвучність та органічність перекладу досягається використанням різних мовних засобів – дієслів, прикметників, іменників.

Розгляд *шостого питання* передбачає з'ясування суті поняття «керування». *Керування* – синтаксичний зв'язок слів, за якого залежне слово має той відмінок, якого вимагає головне слово.

Керування може бути **пряме** (безприйменникове) – *обирати депутата* і **опосередковане** (прийменникове): *одержати від заводу; сильно*, коли наявність залежного слова зумовлюється семантикою керуючого слова (*виконати доручення*), і **слабке**, яке виступає між словами, між якими зв'язок, хоч і можливий, але зовсім необов'язковий (*подарунок від брата, подарунок для брата*).

Зверніть увагу! Складними випадками слововживання, що можуть призвести до помилок, є:

1) нерозрізнення керування в українській та російській мовах: однакове за значенням дієслово в різних мовах може вимагати від додатків неоднакових відмінкових форм: *набути* (чого?) *досвіду* – *приобрести* (что?) *опыт*;

2) неправильне використання прийменників. Вони можуть бути зайві, наприклад: *майте про це на увазі* – треба *майте це на увазі*. І навпаки, конструкції з прийменниками будуть правильними: *скупий словами* – правильно *скупий на слова*;

3) близькозначні слова-синоніми можуть вимагати різних відмінків: *властивий* (кому?) – *характерний* (для кого?); *дорівнювати* (чому?) – *рівнятися* (на що?);

4) слова-пароніми мають не тільки різне значення, а й різне керування (чи можливості керування): *оснований* (на чому?) *на правилах* – *заснований* (ким?) *науковцем*;

5) помилки в прийменниковому керуванні дуже часто стосуються вживання прийменника **по** і пов'язані з впливом російських конструкцій, у яких є цей прийменник: *лекции по математике* – *лекції з математики*;

б) часто за російським зразком вживається прийменник **при**. В українській мові він має відповідники з прийменниками: **за:** *при жизни ученого* – *за життя вченого*; **під час:** *при встрече* – *під час зустрічі*; **з/зі:** *при мне* – *зі мною*; **у:** *при мне билет* – *у мене квиток*;

7) причиною порушення синтаксичних норм може бути ситуація, коли біля дієслів, які вимагають неоднакових відмінків, уживається спільний додаток: *Ми маємо прагнути до **вдосконалення** (чого?) і повного **опанування** (чим?) методами*.

Дотримання синтаксичних норм керування сприяє чіткості формулювання, точності викладу, а отже, зрозумілості, дохідливості ділового чи наукового стилю.

Відповідаючи на *сьоме питання*, варто назвати такі особливості вживання

прийменників у професійних текстах:

✓ у більшості випадків вибір прийменника визначається традицією, наприклад: *відпочивати у санаторії – відпочивати на туристичній базі*. Досить часто у мовленні трапляються неправильні прийменникові конструкції, як-от: *вітер п'ять метрів на секунду* (правильно: *вітер п'ять метрів за секунду*);

✓ уживаючи прийменники, важливо враховувати їх стилістичну характеристику. Так, прийменники *внаслідок, у зв'язку з, згідно з, відповідно до, у справі, у питанні, по лінії* властиві діловому мовленню, сфера функціонування прийменників *проміж, побіч, насупроти, попри* обмежена розмовною мовою;

✓ поширеною помилкою є вживання прийменникових конструкцій замість безприйменникових і навпаки: *відступатися ідеалів* замість *відступитися від ідеалів*; *користуватися з фотоапаратом* замість *користуватися фотоапаратом*;

✓ іноді в прийменникових конструкціях іменник ставиться в неправильному відмінку. Найчастіше порушується характер керування при прийменниках, що вимагають давального відмінка: *всупереч проблем* замість *всупереч проблемам*;

✓ недоліком є нагромадження у вузькому контексті однакових прийменників, як-от: **На** наступному тижні **на** честь свята **на** сценах театрів, **на** відкритих майданчиках, **на** Центральному стадіоні відбудуться найрізноманітніші концерти, **на** які ми запрошуємо киян і гостей нашої столиці (реклама в київському метро).

Слід указати на основні відмінності в значенні прийменників української та російської мов. Найчастіше трапляються помилки в перекладах з російської мови конструкцій з прийменником **по**. В окремих значеннях цей прийменник має в українській мові різні відповідники. Наведемо російські конструкції з прийменником **по** та їх українські відповідники на позначення: **а) причини:** *по недоразумению* – через (з) непорозуміння; *по случаю* – з нагоди; **б) часу:** *по выходным дням* – у вихідні дні (вихідними днями); *по вечерам* – вечорами; **в) мети, призначення:** *мероприятия по улучшению быта* – заходи щодо (до, для) поліпшення побуту; *вызвать по делам службы* – викликати у службових справах; *комиссия по составлению резолюции* – комісія для складання резолюції; **г) кількості:** *по чайной ложке* – по чайній ложці; **г) напряму:** *идти по ветру* – йти за вітром; *по дороге* – дорогою; **д) якості, властивості, відношення:** *важный по значению* – важливий за значенням; **е) способу називання:** *называют по фамилии* – називати за прізвищем; *называют по имени и отчеству* – називати на ім'я і по батькові; **е) відповідності:** *по инициативе* – з ініціативи; *по приказу* – за наказом (згідно з наказом); *по заказу* – на замовлення; **ж) шляху руху або місця, де відбувається дія:** *бегать по стадиону* – бігати по стадіону; *идти по тропинке* – йти стежкою, *работать по технической части* – працювати в галузі техніки; **з) засобу зв'язку:** *послать по почте* – послати по пошті (поштою); **и) об'єкта туги, суму, співчуття:** *скучать по детям* – скучати за дітьми.

Під час розгляду восьмого питання слід зауважити, що професійна сфера вимагає особливої чіткості в погодженні головних членів речення – підмета і присудка, а тому *треба запам'ятати* [19, с. 221]:

1. У разі, якщо підмет виражений словосполученням із займенниками *кто, дехто, децо, ніхто* та ін., присудок вживається в **однині** (*Дехто з присутніх **участі** в голосуванні **не брав***).

2. Підмети зі словами *низка, частина, більшість, меншість, багато, чимало, кілька, декілька, трохи* (кількісними іменниками та неозначено-кількісними числівниками) вимагають від присудка форми однини (*Більшість студентів нашої групи гарно **вчиться***). Множина вживається тоді, коли підмет чи присудок відділені підрядним реченням (*Багато фірм, які володіють*

достатніми інвестиційними ресурсами, досягли комерційного успіху).

3. У разі, коли до свого складу підмет включає числівник, що закінчується на одиницю (21, 161), тоді присудок має форму однини: *21 студент **склав** залік*. Якщо перед підметом стоять займенники у формі множини (*усі, ці, ті*), дієслово із займенником узгоджується в множині: *Усі 31 студент **вибігли** в коридор*.

4. Якщо числівник у складі підмета закінчується на два, три, чотири, тоді присудок ставиться у формі множини. Однина можлива тоді, коли повідомлення фіксує певний факт як підсумок або коли повідомлення має безособовий характер: ***Було звільнено** три працівники*.

5. При підметах із числівниками **від п'яти і більше** присудок може стояти і в однині, і в множині:

а) однина свідчить про цілісність, внутрішню нерозчленованість предмета, наголошує на кількості виконавців, а не на дії (*Сімдесят шість студентів взяло участь у конкурсі "Найкращий студент року"*); присудок в однині стосується підмета-назви неістоти (*П'ять яблунь цього року добре уродило*); форму однини зумовлює присудок у препозиції (*Прибуло ще десять делегатів*); присудок в однині буде тоді, коли складений підмет означає часовий відрізок – вік людини, кількість років, годин (*Минуло двадцять років*);

б) множина свідчить про активність дії (*Кілька бійців стійко тримали оборону*); самостійність дії (*Шість аспірантів склали іспит достроково*); присудок стоїть у постпозиції (*Шість учасників пленуму дали прес-конференцію*). Якщо до складу підмета входять збірні числівники (*двоє, троє, четверо, п'ятеро* та ін.), то можливі обидві форми присудка (*Двоє студентів прийшли / Двоє студентів прийшло*).

6. При складеному підметі, вираженому прийменниковим сполученням іменника в називному відмінку з іменником в орудному відмінку, присудок ставиться в множині, якщо вказує на рівність двох осіб (*Студенти з викладачами добре підготувалися до зустрічі відомого науковця*). Проте, якщо іменник в орудному відмінку супроводить називний, є додатком, тоді присудок узгоджується лише з простим підметом в однині (*Він з сестрою **пішов** до тітки*).

7. Якщо до складу підмета входить **прикладка**, виражена іменником іншого, ніж підмет, роду, присудок у цих випадках узгоджується в роді з підметом, а не прикладкою (означенням, яке дає предметові іншу назву). Прикладкою є поняття вужче, видове, а підметом – ширше, родове (*Музей-садиба письменника **відкрився** торік*).

8. Коли підмет виражений родовою та власною (**умовною**) назвою, присудок узгоджується із загальною, родовою назвою (*Банк "Надра" оголосив про збільшення видів послуг*). У разі відсутності родового поняття, якщо умовна назва відмінювана, присудок узгоджується з нею граматично – за родом, числом (*"Аваль" надав кредити*), якщо вона невідмінювана, то присудок узгоджується з відсутнім родовим поняттям, наприклад: *"ІНКО" запропонував нові послуги*.

9. Якщо підмет виражений аббревіатурою, присудок орієнтується на граматичний рід ключового слова (*УНІАН (агентство) оголосило про прес-конференцію*). Якщо аббревіатури морфологізувалися як іменники, присудок узгоджується з їхніми граматичними ознаками роду, числа (*ВАК (Вища атестаційна комісія) прийняв ухвалу*).

Розгляд дев'ятого питання слід розпочати з того, що в реченні порядок слів буває *прямим* або *непрямим* (зворотний, інверсія). Для офіційно-ділового та наукового стилів притаманний прямий порядок слів, який вважається нейтральним і домінує в мові. Прямий порядок слів передбачає, що: 1) підмет стоїть перед присудком (*університет гарантує*), 2) узгоджене означення перед означуваним словом (*мовленнєвий етикет*), 3) неузгоджене означення стоїть після означуваного слова (*відпустка за власний рахунок*), додаток після слова, яке ним керує (*затверджено постановою*), 4) звертання і вставні слова здебільшого стоять на початку речення (*Андрію Васильовичу, надаємо вам слово для відповіді*); 5) обставини причинової, цільової, часової семантики повинні

стояти на початку або наприкінці речення. У характеристиках, наказах, розпорядженнях їх традиційно розміщують на початку речення (*Відповідно до Закону України «Про підприємницьку діяльність», наказую...*), у заявах, пояснювальних записках їх, здебільшого, вживають наприкінці (*10. 09. 2010 я запізналася на заняття у зв'язку з незадовільним рухом транспорту*).

Відповідаючи на *десяте питання*, варто відзначити, що логічний зв'язок між частинами ділового тексту забезпечують **вставні** слова і словосполучення, зокрема ті, що вказують на порядок думок та зв'язок між ними: *по-перше, з одного боку*; а також ті, які вказують на джерело повідомлення: *на думку експерта*. Вставні слова та словосполучення, що виражають упевненість чи невпевненість, а також емоції мовця (*на щастя, на жаль, можливо, мабуть*) доречні в службових листах та в приватних ділових розмовах, де виконують функцію пом'якшення надмірної категоричності, роблять спілкування ввічливішим.

При розгляді *одинадцятого питання* варто сказати, що в професійних текстах вживаються прості й складні речення, проте переважають прості. З-поміж складних перевага надається складнопідрядним реченням найчастіше з підрядними причиновими, мети, наслідковими, часовими тощо. У писемному фаховому мовленні вживаються розповідні речення, бо ділові папери здебільшого мають розповідний характер. В усному мовленні (публічні виступи, телефонні розмови) можуть використовуватися окличні та питальні речення.

У фахових текстах переважають двоскладні речення. З-поміж односкладних найширше представлені безособові речення, головний член яких виражений формами на **-но, -то**, та інфінітивні речення: *Призначити Бондаренка А. С. на посаду провідного інженера, Справу передано на дообстеження*.

При відповіді на *дванадцятого питання* варто зауважити, що усне ділове спілкування може відбуватися у монологічній, діалогічній та полілогічній формах. Одним із різновидів усного ділового мовлення є **телефонна розмова**, особливість якої в тому, що невербальні засоби спілкування (одяг, міміка, жести, вираз обличчя) не мають жодної ваги. У практиці професійної комунікації вироблені певні правила, яких слід дотримуватися під час телефонної розмови: розмовляти середнім за силою голосом; бути ввічливим та доброзичливим; упродовж розмови називати співрозмовника на ім'я та по батькові; прагнути використати лексичні можливості літературної мови, насамперед багату синоніміку, але при цьому завжди висловлюватися стисло та точно, правильно побудованими реченнями; виразно ставити запитання та уважно вислуховувати відповіді на них.

Відповідаючи на *тринадцяте питання* варто відзначити, що **бесіда** – один із найскладніших жанрів усного ділового спілкування, оскільки є здебільшого експромтом, а тому ретельної попередньої підготовки може виявитися замало. Для того, щоб ефективно провести бесіду, потрібно мати значний життєвий досвід, величезний запас теоретичних знань, доречно використовувати формули мовного етикету.

Існують різні види бесід. Залежно від мети спілкування та змісту бесіди поділяються на *ритуальні, глибинно-особистісні та ділові*. Залежно від кількості учасників виокремлюють бесіди *індивідуальні та групові*.

Спеціальна бесіда, під час якої роботодавець оцінює претендента на вакантну посаду, – *співбесіда з роботодавцем*. Успіх або невдача під час співбесіди залежать не тільки від професійних якостей (освіти, досвіду, уміння спілкуватися), а й від того, яке перше враження ви справите на роботодавця. Інколи воно матиме вирішальне значення.

З найбільш підступними питаннями, які найчастіше цікавлять роботодавця на співбесіді, ознайомтеся за книгою: [34, с.221].

Відповідаючи на *чотирнадцяте питання*, варто вказати, що поширеною формою колективного обговорення ділових проблем є *збори* – зустріч, зібрання членів якої-небудь організації, що проводяться з метою спільного обміну думками

з питання, яке хвилює громадськість. Виокремлюють *закриті* (без сторонніх осіб), *відкриті* (із запрошенням сторонніх осіб), *урочисті* (з нагоди певних урочистостей) збори. Збори складаються з певних етапів: 1. Підготовка зборів – зазвичай цим займається робоча група. 2. Висвітлення проблеми та її обґрунтування. Керує зборами голова або президія, яку обирають учасники. Доповідає авторитетна особа, яка добре знає предмет обговорення і вміє кваліфіковано його викласти. 3. Обговорення проблеми. Ухвалення рішення.

Потрібно дати дефініцію терміна “нарада” і зазначити, що оптимальна кількість учасників наради – 10-12 осіб. Нарада матиме позитивний результат лише тоді, коли її учасники за рівнем професійних знань і практичного досвіду відповідатимуть рівню винесеної на обговорення проблеми; крім того, сама проблема має бути значущою для всіх присутніх. Нараду проводить голова. Ділові наради класифікуються за різними ознаками. За метою і завданням – на *навчальні, роз’яснювальні, координаційні* (координація роботи підрозділів), *диспетчерські*, або *оперативні* (отримання інформації про поточний стан справ, її аналіз і прийняття рішення), *інструктивні* (передавання вказівок і розпоряджень, роз’яснення їх і деталізація відносно конкретних умов роботи, встановлення методів і строків виконання вказівок, визначення завдань). За метою проведення наради є *диктаторські* (право голосу має тільки керівник), *автократичні* (запитання-відповіді керівника та працівників, кількість присутніх обмежена), *сегрегативні* (керівник сам визначає тих, хто має виступити), *дискусійні* (демократичний спосіб розв’язання проблем; кожен учасник вільно викладає свою думку, що дає змогу відкрито обговорювати проблеми), *довільні* (у формі обміну думками працівників, професійні обов’язки яких тісно пов’язані. Вона відбувається без порядку денного, без голови, на ній не приймають ніяких рішень). За ступенем підготовленості виділяють наради *заплановані* та *незаплановані*. За технікою проведення – нарада, проведена методом «мозкової атаки»; «нарада без наради» тощо.

Під час відповіді на *п’ятнадцяте питання* варто зазначити, що **мистецтво публічного виступу** відіграє важливу роль у діловій комунікації. Основними видами публічного виступу вважаються *лекція, доповідь, промова* (політична, агітаційна, мітингова, розважальна).

Особа, що виголошує публічну промову, має майстерно використовувати лексичні багатства мови, досконало знати предмет промови, а також безпомилково реагувати на поведінку аудиторії, підкоряючи її своїй волі, володіти голосом, жестами, мімікою.

Відповідаючи на *шістнадцяте питання*, варто звернути увагу на те, що уміння представляти проєкти презентації), звітувати, переконувати, якісно інформувати аудиторію є досить важливим складником професіограми фахівця з фармації. Презентація - спеціально організоване спілкування з аудиторією, мета якого переконати або спонукати її до певних дій. Презентацію здійснюють через три канали: вербальний - те, що я говорю; вокальний - те, як я говорю; невербальний – вираз очей, жести, рухи. Вплив на аудиторію суттєво посилюється завдяки володінню вокальним і невербальним засобами. Презентація може бути успішною і неуспішною. *Успішна* - це презентація, під час якої досягнуто поставлену мету; неуспішна - аудиторію не вдалося переконати, підсумком стало розчарування як аудиторії, так і презентатора. *Основними причинами неуспішної презентації* є: 1) нездатність подолати хвилювання перед великою аудиторією; 2) недоліки у плануванні й підготовці презентації; 3) погано організований, неструктурований зміст; 4) недостатній контакт з аудиторією; 5) неухважність до деталей; 6) відсутність відчуття часу; 7) неефективне використання наочних засобів; 8) перевантаження інформацією. Важливим для успіху презентації є її планування. *План презентації*: 1) мета і завдання презентації; 2) тема і предмет презентації; 3) аудиторія, на яку спрямована презентація; 4) початок і тривалість виступу; 5) місце проведення презентації. Сучасному фахівцеві з фармації часто доводиться готувати і

виголошувати публічні виступи як у межах своєї установи, так і поза нею. Ефективній підготовці сприяють засоби PowerPoint, що є складником пакета Microsoft Office. Вони дають змогу за допомоги комп'ютера досить швидко підготувати набір слайдів, що супроводжує виступ. Цей набір називається презентацією. Слайди можна подати як у чорно-білій гамі, так із використанням різних кольорових схем і видів оформлень, створених як професійними дизайнерами, так і автором презентації. Слайди можуть містити: текст, таблиці, діаграми, рисунки, відеокліпи, звуковий супровід тощо.

Рекомендації: як підготувати виклад, щоб виступ зацікавив слухачів?

По-перше, не вживайте надто довгих речень, бо їх набагато важче зрозуміти, ніж короткі. Проте укласти гарну промову із самих лише коротких речень також не можна. Чергуйте довгі речення з короткими.

По-друге, не зловживайте третьою особою однини і множини (наприклад, «було проведено», «були заплановані дальші заходи»). Не бійтеся вживати форму першої особи. Тим самим ви наблизите виклад до рівня знань слухачів.

По-третє, не переобтяжуйте свою мову іншомовними словами, професійними термінами, абстрактними поняттями. Можливо, слухачі не мають достатнього рівня професійних знань, і повідомлення залишається для них незрозумілим.

По-четверте, намагайтеся включити до виступу приклади, порівняння й висновки, доречний дотеп.

По-п'яте, не зловживайте зайвими подробицями, які заступають головне у розповіді. Надмірна стислість також вадить. Якщо висловити якусь важливу думку лише кількома реченнями і не обґрунтувати її, то вона пройде повз увагу слухачів. Особливо це стосується переліку по пунктах. Слухач не в змозі запам'ятати, якщо доповідач просто перелічує пункти. Треба знайти шляхи поживлення інформації. Приклад або порівняння легше запам'ятати, ніж просто назване твердження чи думку. Не забувайте про це ніколи і намагайтеся для доведення кожної важливої думки свого виступу знайти практичні приклади, порівняння. Зацікавлення слухачів можна посилити, навівши несподівані факти. Щоб збудити увагу, доповідач може також поставити слухачам ряд за питань, на які поступово сам відповідає. Один із способів пояснення матеріалу полягає в тому, що фармацевт-промовець узгоджує цей матеріал з рівнем знань слухачів.

Розрізняють такі види презентацій:

Презентація за сценарієм - це традиційна презентація зі слайдами, доповнена засобами показу кольорової графіки й анімації з виведенням відеоматеріалу на великий екран або монітор. Використання анімаційного тексту в поєднанні з діаграмами, графіками та ілюстраціями дає змогу зосередити увагу слухачів на основних твердженнях і сприяє кращому запам'ятовуванню інформації. Озвучує матеріал зазвичай сам доповідач.

Інтерактивна презентація - це діалог користувача з комп'ютером. Користувач приймає рішення, який матеріал для нього важливий, і вибирає на екрані потрібний об'єкт за допомоги миші або натисненням на клавіші. У цьому випадку видається інформація, на яку є запит. Інтерактивна презентація дає змогу здійснювати пошук інформації, заглиблюючись в неї настільки, наскільки це було передбачено розробником презентації. Така презентація захоплює користувача і утримує його увагу.

Автоматична презентація - це закінчений інформаційний продукт, перенесений на відеоплівку, дискету, компакт-диск і розісланий потенційним споживачам з метою виявлення їхньої зацікавленості.

Навчальна презентація призначена допомогти фахівцеві забезпечити зручне і наочне викладання теоретичного і практичного матеріалу. Навчальні презентації переділяються на такі види: презентації-семінари; презентації для самоосвіти; презентації-порадники. У навчальних можуть використовуватися всі інші види презентацій. Успіх будь-якої презентації, незалежно від її мети, типу, теми, складу аудиторії, визначається умінням доповідача презентувати

свій задум.

Структурні компоненти презентації

Експозиція - це встановлення миттєвого контакту з аудиторією, створення атмосфери доброзичливості, утримування уваги та спонукання зацікавлення до теми презентації. Вона повинна бути короткою, захопливою, оригінальною.

Вступ, якому відводиться 5-10% від перебігу всієї презентації, можна умовно переділити на 2 блоки: початок і вступ. Завдання - встановлення (якщо не вдалося під час експозиції) чи закріплення контакту з аудиторією, виклад лаконічних зауважень стосовно теми презентації. Вступна частина презентації передбачає такі етапи: 1) привітання, вступні зауваження; 2) пояснення мети презентації; 3) огляд основних етапів презентації, використання допоміжних засобів; 4) пропозиція ставити запитання після або під час презентації. Вступ повинен допомогти аудиторії знайти відповіді на такі запитання, як: «Що я почую, побачу?, У якій послідовності я це почую?, Чому це мені буде цікаво?».

Основна частина - це серцевина виступу, плануючи яку доцільно виокремити ключові положення, переходи-зв'язки. Будь-яке велике повідомлення для того, щоб бути засвоєним, повинно містити один, іноді два і зрідка три пункти (ключових тез). Це дозволяє логічно структурувати матеріал, аби він був зручним для сприймання. Основна частина становить 70-85 % презентації. Завдання її - схарактеризувати ситуацію, подати можливі засоби для її покращання й обов'язково запропонувати власний варіант її реалізації - кульмінація презентації. При цьому варто спонукати аудиторію до прийняття рішень і дій, вказавши на переваги своєї пропозиції. Залежно від типу презентації за цільовим критерієм (*інформаційна, спонукальна, переконлива*), різняться і методи розгортання презентації: інформаційна презентація послуговується хронологічним, географічним чи просторовим, індуктивним, причинно-наслідковим, дефініційним викладом; спонукальна та переконлива - методами індукції, дедукції, аналогії, причинно-наслідкового зв'язку чи за певною схемою (теорія і практика, обов'язок і вигода, факт і його практичне значення). Здебільшого використовують змішаний тип композиції, за якого презентатор комбінує різні методи викладу матеріалу, що дозволяє зробити структуру основної частини більш оригінальною. Для роботи на цій стадії доповідачеві необхідно уміти аналізувати ситуацію та поведінку аудиторії, пояснювати матеріал і аргументувати викладену думку.

Резюме підсумовує сказане, ущільнює зміст і свідчить про те, що презентація наближається до завершення.

Висновок - вихід з контакту, завершення спілкування. Це не тільки висловлення подяки за увагу, а ще одна фінальна спроба переконати аудиторію, тобто досягти мети презентації. Висновок має бути виразним, коротким й обов'язково оптимістично-мажорним. Відомо, що промовця слухають більш уважно на початку й наприкінці презентації. Це називають

«законом краю». Продумуючи експозицію та висновок, важливо виявити почуття міри, бо занадто яскравий, образний початок зобов'язує витримати цю тональність упродовж усієї презентації. Способи завершення презентації: неочікуване завершення, резюме, жарт, оптимістичний або спонукальний заклик, заклик до дії, комплімент на прощання, висловлення вдячності. Презентація не закінчується тоді, коли все викладено, а коли сказали про її завершення.

Вправи і завдання до теми

Завдання 1. Утворіть форму родового відмінка однини. Зверніть увагу на слова, що мають у цій формі варіантні закінчення.

Вуглець, гелій, гуанін, дерматит, дистилат, діалізат, діаліз, діатез,

дозатор, еліксир, жар, жир, змішувач, лімфаденіт, порошок, аптекар, фармацевт, провізор, компрес, фурацилін, токсикоз, слід, фарингіт, зуб, Голос (прізвище), суглоб, діабет, фінал, лікоть, мозок, флюс, фронтит, матеріал, синець, туберкульоз, укол, деревій, кровообіг, інструмент, градус, запах, флакон, фтор, анамнез, тромбоцит, нарив, міокардит, вазелін, суглоб, електрофорез, криз, бром, ірис, левоміцетин, рецепт, розріз, терпець, фагоцит, тулуб, дерен, шлунок, вилив, стафілокок, дослід, кальцій, нашатир, протез, стогін, епікриз, діагноз, щавель, трахеїт, каротин, магній, новокаїн, нежить, первісток, рум'янець, страх, опік, ларингоскоп, ревмокардит, госпіталь, стіл, апарат, акт, авторитет, бал, елемент, аналіз.

Завдання 2. Порівняйте форму родового відмінка однини у іменниках, які мають різні відтінки значення.

Акта (документ) – акту (процес), апарата (прилад) – апарату (мовного), елемента (конкретне) – елементу (абстрактне), знака (літера) – знаку (слід, прикмета, відбиток), індикатора (показник, прилад) – індикатору (речовина), каменя (одиничне) – каменю (збірне), листопада (місяць) – листопаду (процес), папера (документа) – паперу (матеріал), пішохода (перехожий) – пішоходу (тротуар), потяга (поїзд) – потягу (почуття), рахунка (документ) – рахунку (дія), терміна (слово) – терміну (строк), корпуса (частина тіла) – корпусу (навчального), органа (зору) – органу (друкованого), поясу (альпійського) – пояса (плечового).

Завдання 3. До поданих іменників доберіть прикметники. Зверніть увагу на граматичну категорію роду цих слів.

Біль, запис, кір, літопис, нежить, напис, опис, перепис, пил, підпис, полин, поступ, продаж, розсип, рукопис, ступінь, степінь, бандероль, мігрень, ВООЗ, кольрабі, бері-бері, альма-матер, статус-кво.

Завдання 4. Від поданих чоловічих імен утворіть імена по батькові для осіб жіночої і чоловічої статі. Запишіть, відповідно згрупувавши отримані імена.

Анатолій, Антон, Аркадій, Аполлінарій, Арсен, Борислав, Валентин, Валерій, Валер'ян, Олексій, Яків, Олекса, Євген, Кирило, Євген, Костянтин, Роман, Семен, Станіслав, Юхим, Ярема, Яким.

Завдання 5. Утворіть форми кличного відмінка.

Пан аптекар, Ярина Ігорівна, фармацевт Микола, знахар, старець, завідувач Коваленко, провізор, медична сестра. Володимир Хомич, колега Дмитро, Ігор, лаборант, Петро Михайлович, Надія Олексіївна, пацієнт, викладач, секретар, ректор, завідувач кафедри, декан, академік, Назар Дмитрович, професор Ворожбит, директор, викладач, доцент Марчук.

Завдання 6. Змодельюймо ситуацію бесіди фармацевта і пацієнта, фармацевта і лікаря (працюємо у групах по 2 особи). Укладіть зв'язне мовлення, використовуючи на вибір подані нижче вислови.

Початок бесіди. «Я вважаю, що нашу бесіду найкраще почати з обговорення...»; «Сьогодні я пропоную обговорити...»; «Мені хотілося почати нашу бесіду з...»; «Сподіваюся, вам добре відомі причини, які спонукали мене зустрітися з вами, і тому хотілося б одразу перейти до обговорення...»; «Думаю, що ми почнемо нашу розмову з...»; «Нашу бесіду доцільно, на мій погляд, почати з...».

Відстоювання власного погляду. «Вважаю, що варто обговорити й інші аспекти цього питання»; «Я бачу вирішення цього питання дещо інакше. У зв'язку з цим я хотіла б пояснити...»; «Я пропоную до обговорення цього питання з дещо інших позицій»; «Але давайте розглянемо й інші аспекти цього рішення»; «Мені здається, ми дещо відхилилися від теми нашої розмови». Тому я пропоную повернутися до попередньої розмови».

Вибачення. «Просимо наші вибачення за...»; «Прийміть наші вибачення за...»; «Я мушу просити вибачення перед вами за...»; «Ще раз прошу вибачити мені»; «Нам прикро, що...».

Сумнів і невизначеність. «Мені здається, що цей варіант рішення дещо передчасний»; «Мені не зовсім зрозуміле ваше бажання, пов'язане з...»; «У мене поки що не склалося остаточної думки щодо...»; «Мене дещо бентежить»; «Я б дуже просила вас уточнити..., бо я маю зовсім протилежну інформацію щодо цього питання»; «У мене великий сумнів щодо необхідності впровадження...»; «Я б віддала перевагу іншому рішенням цієї проблеми».

Несхвалення, незгода, відмова. «Ваші умови нас не зовсім влаштовують»; «Це викликає наші заперечення»; «Я не цілком поділяю ваш погляд на...»; «Ми є проти...»; «Це, на наш погляд, погана ідея»; «Я не повністю згодна з вашою думкою про...»; «Моя уявлення про... не збігається з вашим»; «Ваші умови для мене не цілком прийнятні»; «Ми виходимо з дещо іншого розуміння...»; «Погодитися з вашим варіантом важко, оскільки його реалізація може спричинити певні труднощі»; «Ми високо цінуємо ваші зусилля, проте змушені відповісти відмовою».

Ухилення від відповіді. «На ваше питання важко однозначно відповісти. Річ у тому, що...»; «На це можна відповісти тільки в найзагальнішому вигляді»; «Мені важко судити про це»; «На жаль, точної інформації про це ми не маємо»; «На про це невідомо, тому точно відповісти не можемо».

Завдання 7. Відредагуйте текст. Які синтаксичні норми порушено у наведеному словесному цілому?

Здійснивши фармацевтичну опіку провізор повинен уміти: ініціювати з пацієнтом діалог для отримання вірних даних про його захворювання; задавати ключові питання для в'яснення стану пацієнта; бути підготовленим до розпізнавання специфічного стану, симптомів розповсюдження захворювань; на протязі стислого часу задаючи 3-4 питання, прийняти рішення про можливість самолікування; переконати хворого про необхідність обмеженого терміну лікування і консультації лікаря при продовженні симптомів; переконати хворого при появі «загрозливих» симптомів в необхідності відвідування лікаря; забезпечувати конфіденційність відомостей про стан пацієнта; добре орієнтуватись в номенклатурі ОТС-препаратів; добре знати хімічні, фармакологічні і фармацевтичні властивості ОТС-препаратів; надати об'єктивну інформацію про ліки і передавати її в доступній для пацієнта формі; допомагати пацієнтам здійснювати відповідальне і адекватне самолікування (І. Корнійчук).

Завдання 8. Ознайомтеся із загальною синтаксичною моделлю побудови наукового тексту і доповніть її власними мовленнєвими прикладами:

1. констатація відомого або наявного (як відомо, давно доведено, що..., як стверджують дослідники...);

2. критичний аналіз відомого або наявного (автор зупиняється на..., дослідник виходить з того, що..., науковець висуває завдання..., у статті викладено погляд на..., у монографії враховано...);

3. обґрунтування потреби змінити текст (уточнити, вдосконалити) (актуальною залишається проблема..., більшість публікацій стосується..., привертає увагу той факт, що..., назріла необхідність у ...);

4. опис нового (у праці описано..., експерименти підтверджують, що..., у науковій статті запропоновано..., перевага цієї методики полягає у...);

5. прогноз щодо подальшого застосування розробок (це забезпечує..., це надає підстав успішно використовувати..., експерименти показали високу надійність...).

Завдання 9. Ознайомтеся з типами питань у питальних реченнях та їх функціональними призначеннями у діловій комунікації фармацевта. До кожного з них доберіть власні приклади.

№	Різновид питань	Сутність	Використання	Мовні приклади
---	-----------------	----------	--------------	----------------

1	«Закриті» питання	На них можна відповісти тільки «так» або «ні». Зазвичай починаються з дієслова чи займенника	Для прискорення одержання згоди або для підтвердження попередніх домовленостей	<i>Ви згодні?</i>
2	«Відкриті» питання	На них не можна відповісти тільки «так» або «ні», бо вони потребують додаткового пояснення. Зазвичай починаються зі слів: «Що», «Де», «Коли», «Скільки», «Чому»	Для отримання додаткової інформації	<i>Яка Ваша думка про ...?</i>
3	Риторичні питання	Не потребують обов'язкової відповіді саме в цьому розмові	Для формулювання невирішених проблем, забезпечення підтримки вашої позиції, активізації слухання	<i>То ж якою буде фармація в третьому тисячолітті?</i>
4	«Зламні» питання	Утримують бесіду в суворому встановленому напрямку або актуалізують нові проблеми	Для зміни теми, а також подолання опору співбесідника, оскільки при відповіді на них можна виявити вразливі місця його позиції	<i>Яким Ви собі уявляєте рішення проблеми?</i>
5	Питання для розмірковування	Дають можливість ретельно обдумувати і коментувати сказане	Для внесення співбесідником корективів у викладену позицію	<i>Чи правильно я зрозумів думку про те, що...?</i>
6	Інформаційні питання	Завжди торкаються конкретного предмета розмови. Відповіді містять відомості про щось	Для збирання інформації, даних, відомостей про щось	<i>Чи не могли б Ви надати мені про...?</i>

7	Контрольні (уточнювальні) питання	Дозволяють дізнатися, чи зрозумів співбесідник зміст вашої з ним розмови	Для встановлення зворотного зв'язку	<i>Чи все Вам зрозуміло...?</i>
8	Зустрічні питання	Ставляться на попереднє запитання і дають можливість схилити співбесідника до певного вибору	Для обробки і підведення партнера до рішення, що вигідне для вас	Скільки коштує цей товар медичного призначення? А яка Ваша ціна?
9	Альтернативні питання	Надають свободу вибору мовцю і можливість швидко вирішити проблему	Для уточнення і виявлення думки співбесідника з 2-3 альтернатив	<i>Коли краще призначити Вам зустріч: в понеділок чи у вівторок?</i>
10	Спрямо вувальні питання	Дозволяють керувати перебігом професійної бесіди, спрямовувати її в потрібному для вас напрямку	Для регламентованого ведення бесіди	<i>Що ж, повернімося до питання про</i> ?
11	Провокаційні питання	Вони кидають виклик, підбурюють до викриття	Для з'ясування того, чи розуміє ваш співбесідник реальну ситуацію	<i>Чи впевнені ви, що зможете продавати ліки за цією ціною?</i>
12	Вступні питання	Вони ставляться на попереднє запитання і дають можливість схилити співбесідника до вигідного для вас рішення	Для обробки і підведення партнера до рішення, що вигідне для вас	<i>Сьогодні ми розглянемо такі питання...?</i>
13	Завершальні питання	Використовуються в кінці розмови	Для завершення бесіди	<i>Чи зміг я вас упевнити, в чому вигода?</i>
13	Дзеркальні питання	Повторення з питальною інтонацією частини твердження, що виголосив співрозмовник	Дозволяють забезпечити безперервність відкритого діалогу	3. <i>Я ніколи не буду приймати цей препарат!</i> - Ніколи? - Зараз у мене немає для цього коштів! Немає коштів?

Завдання 10. Ознайомтеся з порадами професора В. І. Шульженко провізорам. Доповніть цей перелік:

1. Нерідко в аптеку телефонують нервові люди і в різкій формі висловлюють свої зауваження, наберіться терпіння і не відповідайте тим самим. Намагайтесь зрозуміти мотиви поведінки співрозмовника, навіть тоді, коли ставиться під сумнів ваша професійна компетентність.

2. Необхідно пам'ятати: телефон підкреслює недоліки усного мовлення. Швидке чи повільне мовлення ускладнює сприйняття інформації. Особливо слідкуйте за вимовою, називаючи лікарські засоби.

3. Якщо людина, що зателефонувала до аптеки, ставить вам декілька запитань, послідовно закінчуйте відповідь на одне і переходьте до відповіді на наступне. Намагайтесь відокремлювати одне запитання від іншого за допомогою стандартних фраз, наприклад: «Отже, щодо цього лікарського засобу ми з вами все з'ясували?», «Чи можу я вважати, що стосовно цього лікарського засобу у вас більше немає запитань?». Розмова з кожної теми повинна закінчуватись запитанням, що вимагає конкретної відповіді.

4. Починаючи розмову, не варто ставити запитання «З ким я розмовляю?» чи «Що вам потрібно?».

5. Ви повинні уникати висловів, які можуть вплинути на імідж вашої аптеки: «Я не знаю». Якщо ви не спроможні дати відповідь співрозмовнику на поставлене запитання, краще йому сказати: «Це одне з тих питань, яке вимагає особливої уваги. Дозвольте, я з'ясую його спеціально для вас».

6. Діловий етикет вимагає особливої поведінки в спілкуванні з відвідувачами аптек. Якщо клієнтів багато, то звичайно намагаються в першу чергу обслуговувати жінок і літніх людей. Але в будь-якому разі з відвідувачами аптек треба бути ввічливими. Завжди треба пам'ятати, що головний принцип: пацієнт - найдорожча і найбажаніша людина в аптеці.

Питання для самоперевірки

1. Яких правил слід дотримуватися щодо вживання родових форм на позначення осіб за професією, посадою і званням?

2. Наведіть приклади паралельних форм чоловічого і жіночого роду на означення осіб з професією, посадою, родом діяльності.

3. Назвіть іменники жіночого роду, що позначають традиційні жіночі професії і не мають відповідників чоловічого роду?

4. Якими нейтральними відповідниками можна замінити розмовні назви *городяни, кримчани, освітяни, заводчани*?

5. Яких правил слід дотримуватися у визначенні роду незмінюваних іменників та аббревіатур?

6. Які іменники другої відміни однини чоловічого роду мають закінчення **-а (-я)** в родовому відмінку?

7. Назвіть лексико-граматичні розряди прикметників.

8. Яких помилок слід уникати при ступенюванні якісних прикметників?

9. Укажіть особливості функціонування числівника у професійних текстах.

10. Як слід передавати активні дієприкметники російської мови засобами української мови? Наведіть приклади.

11. Що таке керування? Яке буває керування наведіть? Наведіть приклади.

12. Назвіть складні випадки слововживання.

13. Які особливості вживання прийменників у професійних текстах?

14. Укажіть основні відмінності в значенні прийменників в українській та російській мовах.

15. Яку форму має присудок, коли до складу підмета входить числівник, що закінчується на одиницю (21, 31)?

16. Як узгоджується присудок із підметом, який виражений родовою та

власною назвою?

17. Якщо підмет виражений аббревіатурою, то в якому роді варто вжити присудок?

18. Який порядок слів називається прямим?

19. Які слова чи словосполучення забезпечують логічний зв'язок між членами речення?

20. Які вставні слова та словосполучення вживаються в професійних текстах і з якою метою? Наведіть приклади.

21. Які речення переважають у професійному спілкуванні – прості чи складні? Чому?

22. Назвіть основні критерії культури професійного мовлення.

23. Яка специфіка телефонної розмови?

24. Назвіть правила ведення телефонної розмови.

25. Назвіть функції та види бесід. Укажіть стратегії поведінки під час ділової бесіди.

26. Які види зборів виокремлюють дослідники?

27. За якими ознаками класифікуються ділові наради?

28. Назвіть основні види публічних виступів.

29. Перерахуйте якості, якими має володіти оратор, щоб досягти успіху.

30. Як називається самостійна навчальна дисципліна, що вивчає норми літературної мови, їх ретроспективу, сучасний стан і тенденції розвитку та подає практичні рекомендації щодо використання норм у комунікативних актах?

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №3

Стилістичний аспект фахової мови фармацевтичних працівників. Науковий стиль у фаховому мовленні. Структура та види наукового тексту. Культура писемного ділового мовлення: загальна характеристика. Вимоги до складання й оформлення адміністративно-канцелярських документів. Професійна документація фармацевтів.

Особливості її укладання та оформлення **(2 год.)**

План

1. Поняття про стиль і функціональну стилістику.
2. Стилістична диференціація української мови. Основні ознаки функціональних стилів.
3. Професійна сфера як інтеграція офіційно-ділового, наукового і розмовного стилів.
4. Становлення і розвиток наукового стилю української мови.
5. Загальна характеристика наукового стилю, його вживання у професійному спілкуванні.
6. Підстилі та основні жанри наукового стилю: реферат, тези, стаття, курсова та дипломна роботи.
7. Особливості та структура наукового тексту. Етапи опрацювання наукового тексту.
8. Основні правила бібліографічного опису джерел, оформлення покликань, цитувань.
9. Історія виникнення і розвитку офіційно-ділового стилю.
10. Специфіка офіційно-ділового стилю мови (призначення, сфера вживання, підстилі, жанри, мовні й позамовні особливості).
11. Документ як основна одиниця офіційно-ділового стилю та засіб писемної професійної комунікації. Класифікація документів.
12. Реквізити документів. Вимоги до змісту та розташування реквізитів згідно з «Державною уніфікованою системою документації».
13. Вимоги до оформлення та тексту документа (згідно з «Державною уніфікованою системою документації»).

Рекомендована література

1. Голод Р.Б. Українська мова (за професійним спрямуванням): [навчальний посібник]. Івано-Франківськ: Видавництво ІФНМУ, 2017. 212 с.
2. Єщенко Т. А. Фахове мовлення фармацевта: практикум для студентів 1 курсу заочної форми навчання другого (магістерського) рівня вищої освіти галузі знань 22 «Охорона здоров'я» спеціальності 226 «Фармація. Промислова фармація». Львів: Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького, 2022. 123 с.
3. Єщенко Т. А. Фахове мовлення фармацевта: завдання для самостійної роботи студентів 1 курсу заочної форми навчання другого (магістерського) рівня вищої освіти галузі знань 22 «Охорона здоров'я» спеціальності 226 «Фармація. Промислова фармація». Львів: Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького, 2022. 73 с.
4. Єщенко Т. А. Фахове мовлення фармацевта: збірник тестових завдань для поточного контролю знань студентів 1 курсу заочної форми навчання другого (магістерського) рівня вищої освіти галузі знань 22 «Охорона здоров'я» спеціальності 226 «Фармація. Промислова фармація». Львів: Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького, 2022. 73 с.
5. Єщенко Т. А. Українська мова професійного спілкування: [навчальний посібник для ВНЗ]. Донецьк: ДонНТУ, 2014. 234 с.
6. Луцак С. М., О. Д. Литвиненко, О. Д. Турган та ін. Українська мова (за професійним спрямуванням): [підручник, за програмою МОН]. Київ: ВСВ «Медицина», 2022. 360 с.
7. Світлична Є. І., Берестова А. А., Тележкіна О. О. та ін. Фахова мова фармацевта [підручник] / Є.І. Світлична, А. А. Берестова, О. О. Тележкіна. – Х.: «Тім Пабліш Груп», 2017. – 260 с.
8. Українсько-російський тлумачний словник термінів з фармацевтичної технології / Укл. І. М. Перцев та ін. Харків: НФУ України, 2017. 64 с.
9. Фармацевтична енциклопедія / Гол. ред. ради та автор передмови В. П. Черних; Національний фармацевтичний університет України. Київ: МОРІОН, 2022. 1632 с.

Методичні рекомендації

Розгляд *першого питання* слід розпочати з того, що *стиль* (франц. *style*, від лат. *stilus, stylus* – загострена паличка для письма) – це різновид літературної мови, який становить собою особливу внутрішньо організовану систему мовних елементів, способів їх добору, вживання, взаємного поєднання і зв'язку, об'єднаних певним функціональним призначенням.

Сучасну науку про мовні стилі називають *функціональною стилістикою*. Це відносно молода наука – як окрема галузь мовознавчих знань вона виокремилася в 20 – 30-х роках ХХ століття.

Висвітлюючи *друге питання*, необхідно вказати, що в сучасній українській літературній мові розрізняють такі основні функціональні стилі: *розмовний, художній, публіцистичний, науковий, офіційно-діловий та конфесійний*.

Найдавнішим та найуживанішим стилем будь-якої національної мови є **розмовний** стиль – функціональний різновид літературної мови, який використовують мовці в щоденному спілкуванні. Існує в двох функціонально й композиційно відмінних формах: діалогічній і монологічній та реалізується в *підстилях*: побутовому, світському, ораторському та фольклорному.

Серцевиною стилістичної системи української літературної мови вважається **художній** стиль – функціональний різновид літературної мови, що відтворює дійсність через конкретно-чуттєві образи й використовується в художніх творах. Він обслуговує духовно-естетичну сферу життя народу. В історії української літературної мови посідає особливе місце, адже з художньої творчості І. П. Котляревського започаткувалася нова українська літературна мова. Вбираючи в себе компоненти всіх інших функціональних стилів,

художній стиль трансформує, переосмислює їх; він також необмежений у використанні одиниць мови, що належать до різних часових зрізів. Художній стиль має такі *підстилі* – епічний, ліричний, драматичний і комбінований (ліро-епічний твір, драма-феєрія, усмішка та ін.).

Науковий стиль – функціональний різновид літературної мови, що використовується в науці, освіті й виконує пізнавально-інформативну функцію. У сучасному його розумінні (формування окремих терміносистем відповідно до різних галузей знань) цей стиль починається з 19 ст. Науковий стиль має такі *підстилі*: власне науковий, науково-популярний, науково-навчальний, науково-інформативний, науково-довідковий, науково-технічний, науково-діловий, науково-публіцистичний, науково-фантастичний.

Офіційно-діловий стиль – функціональний різновид літературної мови, що задовільняє потреби громадян у документальному оформленні офіційних взаємостосунків. Цей стиль належить до виразно об'єктивних стилів, виділяється найвищою мірою книжності. У житті суспільства виконує такі функції: *комунікативну* (ділове спілкування), *інформативну* (передавання і збереження інформації) та *імперативну* (владне волевиявлення). Існує в усній (ділове спілкування – нарада, бесіда, телефона розмова тощо) та писемній формах (ділова документація) і реалізується в таких *підстилях* – законодавчому, дипломатичному, адміністративно-канцелярському.

Публіцистичний стиль – один зі стилів літературної мови, що використовується у сфері масової інформації. Синтезує в собі частину функцій, мовних ознак та засобів художнього, офіційно-ділового, наукового стилів; у межах публіцистичного стилю виокремлюють такі *підстилі*: власне публіцистичний, політико-агітаційний, ораторський і рекламний.

Останнім часом дослідники виокремлюють **конфесійний** стиль (від лат. *confessio* – визнання, сповідання) – один зі стилів літературної мови, що обслуговує сферу релігійних стосунків, релігійні потреби суспільства. Це стиль перекладної культової (Біблія, Життя, апокрифи тощо) й оригінальної (проповіді, послання, тлумачення Святого Письма, молитви, складені священнослужителями української церкви) літератури. У межах цього стилю виділяють такі *підстилі* – біблійний, молитовний, проповідницький та агіографічний.

Відповідаючи на *третє питання* варто зазначити, що професійна сфера охоплює три різновиди літературної мови – розмовний, науковий та офіційно-діловий. Два останні стилі мають багато спільного: майже не допускають художніх засобів мовлення, окличних та питальних речень, у них відсутні вигуки, звуконаслідувальні слова. В обох стилях уникають суб'єктивного викладу й викладу від першої особи однини (крім документів щодо особового складу). Науковий та офіційно-діловий стилі вимагають максимально точного позначення понять, у наукових працях та офіційних документах переважають однозначні слова, а багатозначні вживаються лише в прямому значенні, що забезпечує правильне сприйняття тексту.

Знання мови – один із основних компонентів професійної підготовки. Оскільки мова є засобом пізнання та діяльності, то правильного професійного спілкування людина вчиться все життя. Знання мови своєї професії підвищує ефективність праці, допомагає краще орієнтуватися на виробництві та в безпосередніх наукових і ділових контактах.

Розглядаючи *четверте питання*, варто наголосити, що розвиток наукового стилю української мови залежить від різних чинників – загального стану науки і наукових знань в Україні, ступеня розвитку літературної мови, від мовної практики письменників, учених, діячів культури. Витоки цього стилю знаходимо ще в давній книжній українській мові.

Розгляд *п'ятого питання* передбачає розкриття суті основного терміна теми. **Науковий стиль** – це функціональний різновид літературної мови, що обслуговує різні галузі науки, виробництва, освіти і реалізується в спеціалізованих текстах різних жанрів. *Метою* наукового стилю є

повідомлення об'єктивної інформації, доведення істинності наукового знання, пояснення причин явищ, опис істотних ознак, властивостей предмета наукового пізнання. Серед традиційних стильових ознак наукового стилю вчені виділяють такі, як: офіційний характер стосунків учасників мовлення, підготовленість мовлення, переважно писемна форма мовлення у вигляді монологу, логічна послідовність викладу, однозначність, точність, стислість за інформативною насиченістю змісту, конкретність, об'єктивність викладу.

Готуючись до *шостого питання*, варто запам'ятати, що фахівці виділяють наступні підстилі та жанрові різновиди наукового стилю: *власне науковий* (наукова стаття, монографія, дисертація, наукова доповідь, тези); *науково-популярний* (книжки, нариси, статті у неспеціальних журналах, лекції тощо); *науково-навчальний* (підручники, навчальні та методичні посібники, збірники задач, завдань і вправ, програми, лекції, конспекти тощо); *науково-інформативний* (реферати, анотації, рецензії, відгуки, огляди, резюме); *науково-довідковий* (словники, енциклопедії, довідники, каталоги); *науково-технічний* (інструкції, патенти, авторські свідоцтва, доповідні записки, службові листи, промислова реклама); *науково-діловий* (наукові звіти, довідки про впровадження результатів досліджень, угоди про наукову співпрацю); *науково-публіцистичний* (науково-публіцистична стаття, хроніка, науковий огляд, наукове інтерв'ю, репортаж); *науково-фантастичний* (фантастичні оповідання, повісті, романи).

Слід зауважити, що *жанр* (франц. *genre* – вид, стиль, жанр) – це форма організації мовного матеріалу в межах певного стилю мовлення, що історично склалася. Основні жанри наукових досліджень – *реферат, тези, стаття, курсова робота, дипломна робота* та ін.

Відповідаючи на *сьоме питання*, у першу чергу, варто дати дефініцію терміна «науковий текст». Дослідники визначають його як цілісний комунікативний блок, що має чітку, логічну структуру із внутрішньо завершеними частинами (розділами, підрозділами, пунктами, параграфами, абзацами), насиченими відповідною термінологією [28, с.63]. Ознаками наукового тексту є цілісність, членованість, зв'язність; інформаційна, логічна, емоційно-оцінна насиченість, науковість, завершеність, послідовність, комунікативність тощо. Важливими характеристиками наукового тексту є проблемність, гіпотетичність, цілеспрямованість, тобто він обов'язково відображає ту чи іншу проблему, пропонує гіпотези, орієнтує на нове знання; доцільний та раціональний, спрямований на досягнення дослідницької мети та завдань.

Незважаючи на певну типовість, кожний науковий текст індивідуальний. Загальноприйнятою вважається така структура наукового тексту: титульна сторінка; зміст; перелік умовних позначень (якщо є потреба); вступ; основна частина, що складається з розділів, підрозділів, пунктів; висновки; література; додатки (якщо є потреба).

При висвітленні *п'ятого питання* треба звернути увагу на деякі важливі деталі. Наприклад, список використаних джерел починається з нової сторінки після висновків і містить бібліографічний опис наукових та інших публікацій, що були використані в науковій роботі. *Запам'ятайте!* Сторінки, на яких міститься список літератури, послідовно нумеруються, проте не враховуються до загального обсягу роботи. Використані джерела розміщують у порядку появи покликань у тексті або в алфавітному порядку прізвищ перших авторів чи заголовків. Якщо в роботі використані джерела іноземною мовою, то вони подаються наприкінці списку літератури, яка видана державною та російською мовами. Якщо в роботі використані джерела з мережі Інтернет, то їх розташовують після посилань на джерела на паперових носіях.

Зверніть увагу! Бібліографічний опис джерел складають відповідно до чинних стандартів із бібліотечної та видавничої справи: ДСТУ ГОСТ 7.1 : 2006 «Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи. Бібліографічний запис. Бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила

складання»; ДСТУ 3582-97 «Інформація та документація. Скорочення слів в українській мові в бібліографічному описі. Загальні вимоги та правила». У бібліографії кожний опис має свій порядковий номер і починається з нового рядка. До списку включаються лише ті праці та джерела, які згадувалися або використовувалися в роботі.

Наявність посилань у науковому тексті свідчить про наукову обізнаність автора, обґрунтованість положень дослідження. Посилання можна робити у вигляді цитати, дослівного чи недослівного переказу з окремими цитованими елементами, вказівки на автора.

Цитата – це частина тексту, запозичена в інших авторів, тому її слід брати в лапки й точно вказувати джерело, щоб уникнути звинувачень у плагіаті. Слова цитати наводять у тій граматичній формі, у якій вони подані в літературному джерелі, зі збереженням особливостей авторського написання. Цитування має бути повним, без перекручень і довільного скорочення авторського тексту. У разі пропуску деяких слів чи словосполучень на початку цитати ставлять крапки. Цитату потрібно подавати безпосередньо з першоджерел, а не з праць інших авторів. Непряме цитування – виклад думок інших авторів своїми словами – подають без лапок, воно має бути гранично точним. Віршовані рядки наводять без лапок. Усі цитати обов'язково супроводжуються посиланням на джерело. *Запам'ятайте!* На одній сторінці тексту не повинно бути більше трьох цитат. Посилання в тексті наукової роботи рекомендують оформляти так: [4, с. 34]. Цифра 5 вказує на позицію цього видання у списку використаної літератури наукової роботи. Цитату або думку, на яку спирається автор, можна знайти на 34-й сторінці цього видання.

Відповідаючи на *шосте питання*, варто наголосити, що історія становлення та розвитку офіційно-ділового стилю української літературної мови детермінована суспільно-політичними реаліями. Це питання рекомендуємо підготувати за посібником Дячук Т. М., Варенко В. М. «Ділова українська мова» [11, с. 31-34].

Відповідь на сьоме питання варто розпочати з визначення офіційно-ділового стилю та зазначити, що цей функціональний різновид літературної мови сьогодні переживає період свого активного становлення. У житті суспільства він виконує такі функції: *інформативну, комунікативну, імперативну* та існує в усній (ділове спілкування – нарада, бесіда, телефона розмова тощо) і писемній формах (ділова документація).

Офіційно-діловий стиль має низку мовних та екстралінгвістичних, немовних особливостей й реалізується в таких підстилях – законодавчому, дипломатичному, адміністративно-канцелярському.

Відповідаючи на *третє питання*, варто дати визначення терміна «документ» та розкрити суть його властивостей (*юридична сила, атрибутивність, структурність, функційність*). Слід відзначити, що управлінські документи, крім загальних функцій, які характерні різним типам документів (соціальна, комунікативна, інформаційна, кумулятивна), виконують ще й специфічні функції, наприклад, *управлінську, правову, історичну* тощо. *Потрібно запам'ятати*, що офіційно-діловий документ – поліфункційний об'єкт, який одночасно виконує кілька взаємозумовлених і взаємопов'язаних функцій.

Усі документи, що використовуються в управлінській діяльності, можна згрупувати за такими ознаками – назвою, походженням, призначенням, ступенями стандартизації та гласності, за терміном виконання тощо.

Розгляд *восьмого питання* передбачає ознайомлення з *Державним стандартом України* «Державна уніфікована система документації. Уніфіковані системи організаційно-розпорядчої документації. Вимоги до оформлювання документів», який виокремлює 32 реквізити. Варто запам'ятати дефініції термінів – *реквізит, формуляр, формуляр-зразок, бланк*, а також те, що розрізняють *постійні* та *змінні* реквізити документів. Постійні реквізити друкують під час виготовлення бланка, змінні – проставляють на бланкові в процесі його

заповнення.

Висвітлюючи дев'яте питання, потрібно розглянути вимоги до оформлення та тексту документа (згідно з «Державною уніфікованою системою документації»).

Запам'ятайте! Організаційно-розпорядчі документи оформляють на папері формату А5 (210 X 148 мм) або А4 (210 X 297 мм) і мають мати такі береги (в мм): 20 – верхній та нижній, 30 – лівий; 10 – правий.

Текст документів, оформлених на папері формату А4, треба друкувати через 1,5 міжрядкового інтервалу, а формату А5 – через 1-1,5 міжрядкового інтервалу (ДСТУ 4163–2003).

Зверніть увагу! Назву виду документа друкують великими літерами без крапки в кінці.

Не відступають від межі лівого берега під час оформлення «Дати документа», «Заголовок до тексту документа», «Тексту» (без абзаців); «Відмітки про наявність додатків», «Прізвища виконавця і його номер телефону», «Відмітки про виконання документа і направлення його до справи», назви посади у реквізиті «Підпис» та «Гриф погодження» засвідчувального напису «Згідно з оригіналом», а також перед словами СЛУХАЛИ, ВИСТУПИЛИ, УХВАЛИЛИ, НАКАЗУЮ, ПРОПОНУЮ.

Основою службового документа, як відомо, є *текст*, що містить взаємозумовлені логічні елементи: *вступ, основну частину* (доказ), *закінчення* й може бути представлений у вигляді як власне тексту, так і анкети, таблиці або поєднання цих форм.

Укладаючи текст документа, слід дотримуватися певних *правил*: не порушувати норм літературної мови; виклад має бути нейтральним, позбавленим суб'єктивізму та конотацій; вживати моносемічну лексику; широко використовувати синонімію української мови; не переобтяжувати текст іншомовними словами; у реченнях має бути прямий порядок слів; використовувати усталені, загальноприйняті синтаксичні конструкції, а також скорочення та аббревіатури; уживати інфінітивні конструкції.

Вправи і завдання

Завдання 1. Перегляньте таблицю нормативних висловів, які вживаються у науковому стилі. Запам'ятайте їхнє правильне вживання. Усно укладіть з кожним із них по 1-ому реченню.

Неправильно	Правильно
Заслуговує уваги	Заслуговує на увагу
Стаття побачила світ	Стаття вийшла друком
Дати начало	Започаткувати
Добитися результатів	Домогтися результатів
Вповні заслуговує	Цілком заслуговує
Для наглядності	Для наочності
Задавати питання	Ставити, порушувати, запитувати
На зворотній стороні	На звороті
На началах	На засадах, на основах
Невірне твердження	Неправильне, хибне, помилкове
Не грає ніякої ролі	Не відіграє ніякої (жодної) ролі
Не рідкість	Не дивина, звичайна річ
Першочергове завдання	Завдання найбільшої ваги
Піднімати проблему	Порушувати проблему
Переслідувати мету	Мати на меті
По мірі того як	Відповідно до того як
Приходити в протиріччя	Заходити в суперечність
У повному об'ємі	У всьому обсязі
У першу чергу	Насамперед, передусім, найперше, щонайперше
Як видно	Мабуть, певно, як повинно бути, як має бути

Завдання 2. Доповніть речення. Зверніть увагу на своєрідність формулювання думок у науковому стилі.

1. У першому розділі дисертації йдеться (про що?) ... 2. У фармакології розмежовуються поняття (чого і чого?) ... 3. Фармацевтичну енциклопедію підготовлено авторським колективом за науковою редакцією (кого?)... 4. Статтю присвячено актуальній проблемі — 5. Також у монографії висвітлюються такі питання, як... 6. У заключній частині сформульовано принципи (чого?)... і наведено рекомендації, а саме:... 7. У статті підкреслюється (що?) ... 8. Ураховуючи (що?) ..., автор вважає, що... 9. За результатами здійсненого дослідження дійшли висновку: ... 10. У статті висвітлюється складна проблема (чого? для чого?)... 11. На думку авторів, ... 12. Автори наводять переконливі приклади (чого?) ... 13. Поакцентовано увагу на питанні (про що?) ... 14. Автори наводять розроблену й апробовану ними концепцію (чого?)... 15. Зокрема, (ким?) ... досліджено (що?) ... 16. Автори цих наукових розвідок аналізують (що?) ... 17. Також побіжно розв'язуються такі актуальні питання, як (що?).... 18. На особливу увагу заслуговує наукова стаття доктора фармацевтичних наук, професора (кого?) у якій, зокрема, пропонується розв'язання в оригінальний спосіб питання, яке давно є на часі.

Завдання 3. Охарактеризуйте поданий нижче текст (скорочений вигляд) у стилістичному аспекті, визначивши його стиль, підстиль, функцію, сферу поширення, жанр, лексико-граматичні особливості. Які структурні елементи тексту? У чому полягає своєрідність його мовного оформлення?

ДОКАЗОВА ФАРМАЦІЯ: СУДОВО-ФАРМАЦЕВТИЧНА ІНДИКАЦІЯ СХИЛЬНОСТІ ЖІНОК ДО НАРКОТИЧНОЇ ЗАЛЕЖНОСТІ

Петренко В.О.(1), Лінський І.В.(2), Шаповалова В.О.(1), Шаповалов В.В.(3)

Інститут підвищення кваліфікації спеціалістів фармації, м. Харків

ДУ «Інститут неврології, психіатрії та наркології АМН України», м. Харків

Адвокатське об'єднання «Фундація адвокатів України», м. Харків

Резюме. У статті досліджено судово-фармацевтичну індикацію схильності жінок до наркотичної залежності з позиції доказової фармації. Визначено діагностичну цінність ознаки «хворобливість родичів» жінок з опійною залежністю. Наведено сукупну діагностичну цінність індикаторів схильності опіоманок до наркотичної залежності.

Ключові слова: доказова фармація, судова фармація, індикація, схильність, жінки, наркотична залежність.

ВСТУП. У попередніх наших дослідженнях було встановлено: у родичів I і II ступеня родинності жінок (злочинниць) з опійною залежністю спостерігається найбільше (у порівнянні з населенням України) накопичення адиктивних розладів здоров'я (код F10-F19 за МКХ-10), хвороб нервової системи (G00-G99), розладів психіки і поведінки за винятком наркопатології (F00-F09, F20-F98), а також деяких хвороб, які не мають безпосереднього відношення до наркопатології, зокрема хвороб сечостатевої системи (N00-N99) [4, 5].

Метою роботи - судово-фармацевтична індикація схильності жінок до наркотичної залежності з позиції доказової фармації.

Матеріали та методи дослідження. Матеріалом дослідження є родовідні 500 жінок з опійною залежністю, з яких було отримано інформацію про 1168 родичів I ступеня родинності (батьки, брати і сестри не близнюки) та 2119 родичів II ступеня родинності (дідуся, бабусі, дядьки і тітки). Пари частот різних класів захворювань згідно з рубрикацією Міжнародної класифікації хвороб 10-го перегляду з-поміж родичів наркопацієнток і в популяції тестували у ролі ознак схильності до наркотичної залежності, для чого визначали їх діагностичні коефіцієнти та міри інформативності. Найбільш інформативні ознаки (індикатори) використовувалися в подальшому для визначення імовірності наявності у жінок схильності до наркотичної залежності [2]. Ступінь достовірності висновку про наявність схильності до наркотичної залежності визначався за таблицею

«Величини порогових сум діагностичних коефіцієнтів при різному припустимому відсотку помилок, розраховані за формулою А. Вальда для послідовного статистичного аналізу» [2]. При дослідженні використовувалися методи судово-фармацевтичного моніторингу, статистичного, математичного і табличного аналізу.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ЇХ ОБГОВОРЕННЯ. Визначення діагностичної цінності ознаки «хворобливість родичів» у парах «популяція – родичі жінок з опійною залежністю I ступеня родинності» та «популяція – родичі жінок з опійною залежністю II ступеня родинності» проводилося шляхом розрахунку діагностичних коефіцієнтів (ДК) та міри інформативності $J(x_{ij})$. Всі варіанти хворобливості родичів з позитивними діагностичними коефіцієнтами варто було б розглядати як індикатори схильності до наркотичної залежності, а варіанти з негативними діагностичними коефіцієнтами - як індикатори стійкості до вказаної вище патології. Проте, враховувати ознаки з невеликим значенням міри інформативності ($J(x_{ij}) < 0,05$) недоцільно, оскільки вони несуттєво впливають на загальну суму інформативності, не виправдано подовжують діагностичну процедуру та збільшують кількість помилок [2]. Тому, враховуючи це обмеження з усього різноманіття варіантів хворобливості родичів опіоманок у ролі індикаторів схильності до наркотичної залежності використовувалися лише 5: 1) наявність у родичів I ступеня родинності нервово-психічних розладів здоров'я; 2) наявність у родичів I ступеня родинності адиктивних розладів здоров'я; 3) наявність у родичів I ступеня родинності хвороб сечостатевої системи; 4) наявність у родичів II ступеня родинності нервово-психічних розладів здоров'я; 5) наявність у родичів II ступеня родинності адиктивних розладів здоров'я.

Наступний етап дослідження полягав у визначенні сукупної діагностичної цінності індикаторів схильності опіоманок до наркотичної залежності. Для цього необхідно було, по-перше, узяти групу осіб, що завідомо мали схильність до наркотичної залежності; по-друге, провести тестування цих осіб за допомогою встановленого набору індикаторів; по-третє, зіствити кількість виявлених таким чином осіб із загальною численністю групи. У ролі осіб, що заздалегідь мали схильність до наркотичної залежності, поставали жінки з опійною залежністю оскільки вони стали наркозалежними після першої спроби наркотичного засобу, оскільки були схильні до адиктивних розладів здоров'я [1, 3, 6, 7]. Тестування жінок із опійною залежністю на наявність схильності до наркотичної залежності здійснювали шляхом пошуку у них встановлених індикаторів та визначення суми відповідних їм діагностичних коефіцієнтів. Ступінь достовірності висновку про наявність схильності до наркотичної залежності визначався за таблицею «Величини порогових сум діагностичних коефіцієнтів при різному припустимому відсотку помилок, розраховані за формулою А. Вальда для послідовного статистичного аналізу» [2]. Згідно з результатами такого порівняння наркохворих жінок поділили на групи з різним ступенем достовірності висновку про наявність схильності до наркотичної залежності. У 34% випадків рівень сімейної наркозалежності такий, що на підставі визначених індикаторів достовірного висновку про її наявність або відсутність дати не можна ($p < 0,05$). В інших 66% випадках отримання 5 індикаторів виявилось достатнім для того, щоб надати висновок з припустимим, хоча і різним ступенем достовірності ($p < 0,05$). Необхідно також зазначити, що рівень достовірності висновку про наявність схильності до наркотичної залежності у досліджуваних жінок корелює з прогресивністю наркозахворювання у тих випадках, коли схильність вже реалізувалася у вигляді хвороби. Так, наприклад, середня тривалість ремісії після лікування (за інших рівних умов) у жінок з опійною залежністю в групі I з рівнем достовірності висновку про наявність схильності до наркотичної залежності $p < 0,05$ складає $50,2 \pm 13,8$ тижнів, в групі II з $p = 0,05$ – $12,3 \pm 9,1$ тижнів, а в групі III з $p > 0,01$ – лише $10,3 \pm 9,6$ тижнів (відмінності в парах «групи I–II» ($t = 2,29$) і «групи I–III» ($t = 2,37$) достовірні, в обох випадках $p < 0,05$). Ці спостереження дозволяють припустити, що рівень достовірності висновку про наявність схильності до наркотичної залежності є адекватним відображенням рівня самої наркозалежності, який в свою чергу

визначає рівень прогредієнтності захворювання в тих випадках, коли воно вже сформувалося. Достовірність висновку залежить від кількості і вагомості виявлених індикаторів, а їх тим більше і вагоміше, чим масивніше схильність, що їх визначає. При спробі наркотичного засобу жінка із схильністю до наркотичної залежності перетворюється у наркохвору швидше, ніж була масивною ця схильність в преморбідному стані. Клінічно цей процес має своє відображення у прогредієнтності наркозахворювання, зокрема в темпі формування основних стадій хвороби, в тривалості і якості ремісії, в частоті рецидування. Таким чином, схильність жінок до наркотичної залежності варто розглядати як градуальну характеристику з широким спектром значень. Імовірно, спадкову основу схильності до наркотичної залежності та індикаторів, що вказують на неї, складає комплекс генів, які мають адиктивний ефект. Безумовно, список можливих індикаторів схильності до наркотичної залежності не обмежується наведеними, такими індикаторами можуть бути деякі конституціональні і психологічні ознаки. Розширення кола індикаторів, що використовуються, буде сприяти підвищенню ступеня достовірності формування на їхній основі висновків.

ВИСНОВКИ. На основі дослідження судово-фармацевтичної індикації схильності жінок до наркотичної залежності з позиції доказової фармації встановлено: індикаторами схильності жінки до наркотичної залежності постають: наявність у її родичів I і II ступеня родинності адиктивних та нервово-психічних розладів здоров'я, а також наявність хвороб сечостатевої системи у родичів I ступеня родинності. За допомогою вказаних індикаторів можна виявити біля 2/3 від загальної кількості осіб, які мають схильність до наркотичної залежності. Ступінь схильності жінок до наркотичної залежності корелює з рівнем прогредієнтності наркозахворювання в тих випадках, коли схильність вже реалізувалася у вигляді хвороби.

Література

1. Атраментова Л. А. Генеалогічне дослідження жінок, хворих на алкоголізм і на наркоманію / Л. А. Атраментова // Цитологія і генетика. – 1991. – Т. 25, № 6. – С. 26 - 29.
2. Гублер Е. В. Обчислювальні методи аналізу і розпізнавання патологічних процесів / Е. В. Гублер. – К.: Медицина, 1998. – 294 с.
3. Лікування залежностей. Повний довідник / Під ред. Ю. Ю. Єлисеєва. – К.: Ексмо, 2008. – С. 196.
4. Петренко В. О. Судова фармація: вивчення особливостей зловживання психоактивними речовинами різних класифікаційно-правових груп серед жінок / В. О. Петренко, В. О. Шаповалова, В. В. Шаповалов // Український вісник психоневрології. – 2010. – Т. 18, вип. 4. – С. 98 - 100.
5. Шаповалов В. В. (мл.). Судова фармація, судова наркологія: метод оцінювання схильності до психічних та поведінкових розладів здоров'я внаслідок зловживання психоактивними речовинами / В. В. Шаповалов (мл.), І. В. Лінський // Фармацевтичний журнал. – 2010. – №1. – С. 36 - 41.
6. Coleman P. Overview of substance abuse (review) / P. Coleman // Primary Care Clinics in Office Practice. – 1993. – Vol. 20, № 1. – P. 1-18.
7. Hovens J. G. Psychiatric comorbidity in hospitalized adolescent substance abusers / J. G. Hovens, D. P. Cantwell, R.Kiriakos // Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry. – 1994. – Vol. 33, № 4. – P. 476-483.

EVIDENCE-BASED PHARMACY: FORENSIC AND PHARMACEUTICAL INDICATION PROPENSITY OF WOMEN TO DRUG ADDICTION

Petrenko V.O., Linsky I.V., Shapovalova V.O., Shapovalov V.V.

Summary. *The article studied forensic and pharmaceutical indication of propensity of women to drug addiction from the perspective of evidence-based pharmacy. Determined the diagnostic value of the sign "soreness of relatives" of women with opiate addiction. Shows the total diagnostic value of the aggregate indicators of propensity opiomaniacs to addiction.*

Key words: *evidence-based pharmacy, forensic pharmacy, indications, propensity, women, drug addictions.*

Завдання 4. Проаналізуйте науковий текст статті, уміщений у завданні 4, з погляду наявних у ньому лексичних засобів зв'язку смислових частин інформації.

Смислові відношення між частинами інформації у науковому тексті	Лексичні засоби
Тотожність, близькість діяча, місця або часу дії	Він, цей, той, такий, тут, там, скрізь, туди, сюди, всюди, вище, нижче, навколо, тоді, водночас
Приєднання і поєднання частин інформації	І, також, при цьому, при тому, до речі, крім того, більш того, разом із тим, між іншим
Причинно-наслідкові й умовно-наслідкові відношення між частинами тексту	І, але, а, проте, однак, і все ж, з одного боку, з іншого боку, навпаки, не тільки (не лише), а й (але й); таким чином, тоді як, на противагу цьому
Узагальнення, висновок, підсумок інформації	Отже, таким чином, з цього випливає, що...
Порядок викладу інформації	По-перше, по-друге, по-третє, нарешті...
Пояснення, уточнення, виділення окремого	Наприклад; так, наприклад; зокрема; а саме; тільки; лише; адже, іншими словами; причому...
Початок, одночасність, повторюваність, завершення дії	Спочатку, перш за все, у першу чергу, зараз, тепер, попередньо, одночасно, водночас; поряд з; щойно, знову, ще раз, потім, на закінчення, на завершення, пізніше
Зв'язок із попередньою і наступною інформацією	Як уже було зазначено, як зазначалось, як було показано, як було доведено, згідно з цим, подібно до цього, відповідно до цього, останній, попередній, наступний, згаданий, зазначений, доведений, знайдений, наведений, визначений, сформульований, перерахований, проаналізований, викладений, обстежуваний, досліджений
Уведення узагальнювальної інформації	Розглянемо такі випадки, наведено приклад, продовжимо аналіз, з'ясуємо відношення

Завдання 5. Ознайомтеся з тезами доповіді на наукову конференцію, поданими нижче. З яких структурних елементів складаються тексти? Оформіть тези доповіді для участі у студентській науковій конференції з теми (на вибір): 1) «Особливості фармацевтичної термінології»; 2) «Онлайн-інформування як новітній спосіб комунікації між фармацевтом і пацієнтом»; 3) «Комунікативна поведінка фармацевта».

НОМЕНКЛАТУРНІ НАЗВИ ТА ФАРМАЦЕВТИЧНІ ТЕРМІНИ НА ПОЗНАЧЕННЯ ПОНЯТЬ ТЕМАТЧНОЇ ГРУПИ «ДОГЛЯД ЗА ШКІРОЮ»

Хома Тетяна

Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького

Кафедра українознавства

Завідувач кафедри – доц. Єщенко т. А.

Науковий керівник – доц. Єщенко Т. А.

Актуальність. Професійна діяльність працівника аптечного закладу нині охоплює глибокі знання не лише лікарських засобів, товарів медичного призначення. Адже на сьогодні в Україні розширено перелік одиниць, які можуть пропонувати аптеки. Це і засоби для догляду за волоссям: пінки, лаки, муси, маски, ополіскувачі, фарби для волосся; інструменти, пристрої для догляду за ротовою порожниною, шкірою, нігтями; продукти для діабетичного харчування, біологічно активні добавки; ортопедичні товари, противарикозні компресійні вироби тощо. У зв'язку з цим настала потреба ґрунтовного висвітлення мовознавчої проблеми історії походження номенклатурних назв та фармацевтичних термінів на позначення понять щодо догляду пацієнтів за шкірою та волоссям. Адже наявні лінгвістичні

розвідки (І. Перцев, О. Рубан, С. Лехніцька, Г. Хирівська) не висвітлюють вказаної проблеми.

Мета. Описати історію походження номенклатурних назв та фармацевтичних термінів на позначення понять тематичної групи «Догляд за шкірою».

Матеріали та методи. Джерельною базою наукової розвідки слугують номенклатурні назви та фармацевтичні терміни на позначення понять тематичної групи «Догляд за шкірою» - 150 одиниць, зібраних методом суцільної вибірки з фармацевтичного енциклопедичного словника, онлайн-форумів та сайтів фармацевтичної тематики. Для наукового студіювання обрано *описовий* метод.

Результати. Сучасна фармацевтична номенклатура репрезентує комплексне поняття, що об'єднує назви і фармакогнозії, і ботаніки, і фармакології, і фармацевтичної хімії. Як відомо, вся фармацевтична номенклатура об'єднана в державних та міжнародних фармакопеях. Ретельний аналіз обраної нами лексики показав, що здебільшого номенклатурні назв та фармацевтичні терміни на позначення понять тематичної групи «Догляд за шкірою» утворилися шляхом запозичення іноземних мов: **1) грецького походження** (бальзам, фарманезол, атомайзер, дерма, дерматит, аквафтем, сіндет, сурфактант, гумектант, дерматоз, епідерміс, пептиди, колаген, сінде, олія, тон); **2) латинського походження** (гель, целюліт, коректор, пігмент, папула, псоріаз, есенція, маска, папула); **3) німецького походження** (туш, лак); **4) французького походження** (помада, парфуми, консилер, глітер, одеколон, есенція, масаж, манікюр). Так, скажімо слово «кушон» означає рідкий тональний засіб, укладений в футляр компактної пудри, яким ми звикли його знати. «Кушон» у перекладі з французької мови означає «подушечка», що натякає на формат засобу: «тоном» просякнута пориста подушка-основа, з якої продукт варто набирати спонжем. Кушон забезпечує негайне покриття, надає сяйва і добре зволожує; **5) англійського походження** (скраб, ліфтинг, хайлайтер, стобінг, мультитасер, ревіталаїзінг, шимер, праймер, спреї, патчі, тінт, шампунь, шейпінг, пілінг). Зокрема слово «міст» у перекладі з англійської мови означає «серпанок» - зволожувальний спреї. Іншою запозиченою назвою є «СС-крем» (вимовляється з наголосом на другому складі «сісі-крем»). Розшифровується як Color Correcting, що підкреслює його більш високі приховувальні властивості.

Висновки. Сучасна мова фармацевтичної науки швидко змінюється, увібравши в себе нові слова та неологічні конструкції. І для того, щоб не сумніватися, куди наносити консилер і навіть клеїти патчі, працівник аптеки мусить орієнтуватися у новітніх тенденціях фахового дискурсу. Нами встановлено, що номенклатурні назви та фармацевтичні терміни на позначення понять тематичної групи «Догляд за шкірою» здебільшого ґрунтуються на запозиченнях з латинської, грецької, французької, англійської, німецької мов. З-поміж тим варто вказати на те, що ХХІ століття характеризується посиленням впливом англійської мови, носії якої витворюють бренд індустрії краси у всьому світі.

Завдання 6. Подайте переклад латинським фразеологічним висловам, уживаним у науковому мовленні, українською мовою.

Pro et contra, Verba magistri, Ab ovo, A priori, Contra spem spero, De facto, De jure, De visu, Dictum-factum, Et cetera (etc.), Meo voto, Modus vivendi, Terra incognita, Post factum, Veni, vidi, vici.

Завдання 7. Ознайомтеся з лексичними засобами, які виражають передавання змістової інформації у науковому тексті під час реферування за допомогою його опису з включенням оцінки автора.

Смислові відношення	Лексичні засоби
Вираження наявності інформації в авторському тексті	Автор аналізує, характеризує, зазначає, доводить, порівнює, зіставляє, протиставляє, називає, змальовує, підкреслює, покликається на..., зупиняється на..., розкриває зміст, відзначає важливість, формулює..., виходить з..., суперечить (чому?), торкається, стверджує, критично ставиться (до чого?), ставить завдання, стверджує висновки фактами, пояснює це тим, що...; причину цього бачить в тому, що; вважає, що

Опис авторського тексту	а) у статті подано (наведено) погляд автора на ..., містяться дискусійні положення, суперечливі ствердження, цінні відомості, загальновідомі істини, важливі неопубліковані дані, експериментальні положення, спроби довести (що?), переконливі докази, окреслюються (правильні) шляхи, зазначається важливість (чого?), чітко сформульоване (що?), доведено (що?); б) ураховувати, брати до уваги (що?), зважати на (що?), звертати увагу (на що?), мати на увазі (що?), наводити на думку; в) важливо зазначити, що; суть цього зводиться ось до чого (мова йде про таке), сутність полягає ось у чому, з теоретичного погляду це..., з практичного погляду це..., необхідно підкреслити, що...
Вираження впевненості	Переконливий, впевнений, вважає (що?), думає, що; стояти на позиції, дотримуватися погляду, стверджувати; автор переконливо доводить, що; це доводить, що; доведено, що; зрозуміло, що; очевидно, що; немає сумніву в тому, що; у цьому зв'язку зрозуміло, що; автор обстоює погляд
Вираження згоди	Схвалює, хвалить, захоплюється, погоджується, поділяє погляд, стверджує, визнає переваги, дотримується подібної думки
Вираження критики (незгоди)	а) вказувати на недоліки, докоряти (в недбалості, в неточності), викривати недоліки, критикувати, заперечувати, розходитися в поглядах (з ким?), спростовувати, зневажати, ігнорувати, випускати з уваги; б) автор не розкриває змісту (чого?), суперечить, необґрунтовано стверджує, критично ставиться, ставить нездійсненне завдання, не підтверджує фактами, не зрозуміло, що; дискусійне, що; сумнівно, що; висунути, навести, мати заперечення, відмовлятися від своїх переконань
Вираження припущень	Припустимо, висловити своє припущення, висунути гіпотезу (про що?), припустити, що; умовимося, що...

Завдання 8. Ознайомтеся з лексичними засобами, які виражають передавання під час реферування тексту аналіз його структурної будови.

Структура тексту, тема, Проблема (ідея)	Лексичні засоби і конструкції
Для передавання теми	Стаття (текст) має назву, названа, назва статті –...; Стаття присвячена темі, проблемі, питанню...; Тема статті –..., ця стаття на тему про...; Автор статті (наукового тексту) інформує про...; Стаття є узагальненням, викладом, оглядом, аналізом тощо; У статті розглядається (що?), йдеться (про що?), подана оцінка, викладений погляд.
Для передавання композиції	Стаття поділяється на..., починається (чим?), складається з..., завершується (чим?).
Для з'ясування основної думки, проблеми	У статті автор ставить, торкається (таких проблем), висвітлює (такі проблеми), зокрема зупиняється на (чому?). Сутність проблеми зводиться до (чого?). У статті зроблено узагальнення, науково обґрунтований опис, порушено питання про (що?)
Ілюстрування автором своїх позицій	Автор наводить приклад того, як...; Автор підтверджує цю думку фактами, цифрами, прикладами, цитатою з...
Закінчення	Автор дійшов висновку, що... .
Висновки	Автор робить висновок...; Автор підбиває підсумки...; У результаті можна дійти до висновку...; На завершення є підстави стверджувати...; Сутність викладеного дає підстави твердити (зводиться до...); Отже, є підстави твердити про...; На основі цього переконуємось у тому, що...; Узагальнюючи сказане...; Ці дані свідчать про те, що...

Завдання 9. Укладіть реферат нижчеподаного тексту, використовуючи лексичні засоби, розміщені у завданнях 5, 6.

ОСОБЛИВОСТІ ФАРМАЦЕВТИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ

Михальчук Мар'яна

Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького
Кафедра українознавства

Завідувач кафедри – доц. Єщенко Т. А.

Науковий керівник – доц. Єщенко Т. А.

Актуальність. На сьогодні фармацевтична термінологія остаточно не усталилася. На кожному етапі розвитку суспільства вона віддзеркалювала рівень наукової та практичної діяльності людини, весь час змінювалась зі зрушеннями, що відбувалися в біології, хімії, медицині та інших напрямках, дотичних до лікознавства.

Мета. Здійснити опис особливостей сучасної фармацевтичної термінології, класифікувати фармацевтичні терміни та назви лікарських засобів.

Матеріали та методи. Джерельною базою розвідки слугують усні діалоги між фармацевтом і пацієнтом, зафіксовані у живому і безпосередньому спілкуванні (понад 150 текстів), а також матеріали з фармацевтичної енциклопедії, термінологічного словника з фармації, фахового журналу «Фармацевт Практик». Для наукового студіювання обрано *описовий* метод.

Результати. В основу нашої наукової розвідки покладено праці українських вчених І.Кубаревої, Р.Примака, І.Перцевого, О.Рубана та ін.

Кожен термін - результат системних (фахових) знань і науково-практичного розуміння, що розкривається у змістовній характеристиці - дефініції, яка стисло, але точно описує (визначає) суттєві ознаки певного поняття, позначеного терміном. Виокремимо низку ознак сучасної фармацевтичної термінології. По-перше, широке використання латинізмів та грецизмів; по-друге, терміни-синоніми (пор.: препарат *фармацевтичний, лікарський, фармакологічний, хіміко-фармацевтичний, медикаментозний, терапевтичний*; речовина *активна, лікарська, діюча, субстанція, лікарська субстанція*). Ця негативна тенденція порушує однозначність термінології та підтверджує відсутність належної уваги до питань термінології як з боку спеціалістів, так і керівного апарату різних структур галузі, а також відсутність державного нагляду за цією проблемою. Спостерігаємо часте використання термінів не за призначенням: вживають терміни «фармацевтичний сектор», «фармацевтична сфера» замість «фармацевтична галузь» або «галузь охорони здоров'я» замість «система охорони здоров'я» і под. По-третє, зайві терміни у фармації (пор.: термін *«готові лікарські препарати»*). Слово «готові» доречне у сполученні *«готова продукція»*, до якої можуть бути віднесені як «активні фармацевтичні інгредієнти» (субстанції), які для деяких фармвиробників є кінцевим продуктом, так і «фармацевтичний препарат», які надходять на фармацевтичний ринок як готова продукція. Отже, термін «готовий фармацевтичний препарат» є архаїзмом і даниною минулому століттю, коли в нашій країні промисловість виробляла лише до 60 % фармацевтичних препаратів, а залишок потрібно було готувати в умовах аптеки за рецептами лікаря. По-четверте, терміни іншомовного походження: англійського, французького, італійського та німецького. Кожен лікарський засіб має кілька назв: хімічну, міжнародну та торгову (комерційну). Міжнародні норми потребують, щоб відтворені версії лікарських засобів мали ті самі активні компоненти, що й оригінал, а їхня дія на організм виявлялася з тією самою швидкістю та силою. Виробник відтвореної версії може присвоїти такому засобу свою торгову назву, якщо вважає її більш привабливою. Вдала назва може навіть сприяти збільшенню обсягу реалізації лікарського препарату. Зазвичай на упаковці засобу вказують його торгову й міжнародну назви. Водночас це призводить до збільшення фармацевтичних назв чужоземними мовами.

Висновок. У ході дослідження встановлено: сучасна фармацевтична термінологія потребує чіткого унормування і кодифікації, уникнення термінології,

вितворення її на національно-мовній основі.

Завдання 10. Укладіть реферат нижчеподаного тексту, використовуючи лексичні засоби, уміщені у завданнях 5, 6.

ЕТИМОЛОГІЯ НАЗВ ЛІКАРСЬКИХ ПРЕПАРАТІВ

Білоус Софія

Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького

Кафедра українознавства

Завідувач кафедри – доц. Єщенко Т. А.

Науковий керівник – доц. Єщенко Т. А.

Актуальність. Фармація як одна із найрозвиненіших галузей української науки послуговується належним чином організованою національною фаховою мовою, основу якої складає спеціальна лексика. Історію походження вказаних вище одиниць вивчає етимологія.

Мета – описати походження назв лікарських препаратів (далі – НЛП) як одну із сучасних проблем фармацевтичної лінгвістики.

Матеріали та методи. Джерельною базою розвідки слугують фармацевтичні терміни (далі ФТ) (понад 100 одиниць), вибірку яких здійснено із лексикографічних праць.

Результати. Кожний ЛЗ має кілька назв: *хімічну, міжнародну та торгову*. Усі ліки описуються у державних фармакопеях. НЛП у фармакопеях різних країн світу можуть суттєво різнитися (пор.: *альфа-адреноміметик* у США має назви *норепінефрин* та *левартеренол* (їх застосовує і ВООЗ), а в Європі, Британії, Україні – *норадреналін*). Останнім часом у НЛП все частіше застосовують спільні корені та закінчення, які становлять основу класифікації: - **олол** - для антагоністів бета-адренорецепторів; - **дипін** - для типу блокаторів Ca^{2+} - каналів, котрі за хімічною будовою є дигідропіридинами; - **тилід** - для блокаторів K^{+} -каналів. Переконаємося: продуктивними в утворенні НЛЗ є афікси грецького походження: *анальгін* («алгос» - біль (корінь «алг»+префікс «а(ан)»), тобто «відсутність болю», а також *пенталгін, седалгін, баралгін*. Назви знеболювальних препаратів (*новокаїн і дикаїн*) містять корінь «каїн» (від ісп. «кокаїн» (беззаспокійлива і наркотична речовина, що міститься в листі коки)). У НЛП *раунатин, раувазан, рауседил*, що володіють гіпотензивною і седативною дією, є однаковий склад «рау» (від кореня назви тропічної рослини раувольфії). Препарати для діабетиків містять елемент «гли(гли)» (від гр. «глікис»; - солодкий): *глібенкламід, глібутид, гліформін*, або частину слова «діабет»: *діабінес, діабетон, мінідіаб*. Складник «формін» вказує на належність ліків до цукрознижувальних препаратів групи фенформіну: *буформін, діформін*. У назвах жарознижувальних і протизапальних ЛЗ простежується грецьке слово «пір» (вогонь, жар), наприклад: *антипірін, пірабутол, реопірін*. Наявність у назві словотворчого елемента «хол» (від гр. «хале» - жовч) свідчить про те, що цей препарат призначений для лікування захворювань жовчного міхура: *аллохол, холагол, холензим*. Для утворення НЛЗ використовуються також афікси з латинської мови («кор» (серце) - *валокордин, коразол, коринфар, корвалол, кордарен, корглікон*). Подібних прикладів впливу давньогрецької та латинської мов на назви ліків існує величезна кількість і кожен з них свідчить про те, що утворена таким чином назва характеризує певне призначення даного препарату. Хімічним найменуванням препаратів відповідають такі назви, як кальцію хлорид, калію йодид, амінокапронова кислота та багато інших. Іноді для НЛЗ застосовують лише аббревіатури, наприклад, ГІНК (*гідрозид ізонікотинової кислоти*), ПАСК (*пара-аміносаліцилова кислота*) або скорочення, такі як бійодхінол (*хініну йод вісмутат*) тощо. Спостерігаємо словоутворювальний елемент «сульфа» (від латинського слова «сульфур» - сірка), котрий є обов'язковим для назв лікарських засобів, що належать до *протиінфекційних сульфаніламідів*: *сульфадимезин, сульфазин, норсульфазол*; а елемент «ті(о)» (від гр. «тіон» - сірка) вказує на наявність у препараті елемента сірки: *тіамін (вітамін В1), тіодипін* тощо. Фіксуємо ЛЗ, в назвах яких запозичені частини ботанічних назв рослин: *папаверин, пілокарпін, конваллотоксин, платифілін, даукарин* та ін. З бджолої отрути (бджола лат.-

«*anis*») виготовляють *вірапін*, *вірапіолін*, *анізартрон*, а з отрути змії (змія лат. - «*віпера*») - *віпратокс*, *віпракутан*, *віпрасол* тощо. Існують НЛП (епоніми), що відповідають прізвищу винахідника: *краплі Зеленіна*, *мазь Вишневського*, *бальзам Шостаковського* тощо. Скажімо, Адольф Байер назвав винайдену ним кислоту барбітуровою (на честь Барбари, яка, за однією з версій, була його коханою дівчиною, за іншою - відомою святою).

Висновки. У ході дослідження встановлено: більшість НЛП є похідними від назв хімічних речовин, рослин та прізвищ науковців, що їх винайшли. Продуктивними в утворенні НЛЗ є також афікси латинського і давньогрецького походження.

Питання для самоперевірки

1. Дайте визначення термінів «стиль», «мовний стиль».
2. Який розділ мовознавства вивчає мовні стилі?
3. Назвіть основні ознаки мовного стилю.
4. У яких підстилях реалізується розмовний стиль? Назвіть його ознаки, призначення, специфіку.
5. З якого стилю розпочалася нова (сучасна) українська літературна мова? Назвіть його ознаки, підстилі.
6. Охарактеризуйте науковий стиль сучасної української літературної мови. Які різновиди він має?
7. Охарактеризуйте офіційно-діловий стиль. Укажіть його стильові різновиди.
8. Назвіть спільні та відмінні ознаки наукового та офіційно-ділового стилів.
9. Які різновиди літературної мови охоплює поняття «професійна сфера»?
10. Які чинники внутрішньомовні чи зовнішні щодо мови найбільше впливають на становлення мови взагалі та наукового стилю зокрема?
11. Дайте визначення наукового стилю, яка його мета?
12. Назвіть традиційні стильові ознаки наукового стилю.
13. Які підстилі та жанрові різновиди наукового стилю виділяють фахівці?
14. Охарактеризуйте історію становлення та розвитку наукового стилю української літературної мови.
15. Які ознаки наукового тексту?
16. Яка структура наукового тексту вважається загальноприйнятною?
17. Дайте визначення цитати. Як оформляються цитати?
18. Скільки цитат може бути на одній сторінці тексту?
19. Як оформляються покликання на літературу?
20. В яку добу було закладено основи українського діловодства?
21. В які історичні періоди офіційно-діловий стиль української літературної мови активно розвивався?
22. Які підстилі офіційно-ділового стилю вам відомі?
23. Які мовні особливості офіційно-ділового стилю?
24. Дайте визначення документа.
25. За якими ознаками класифікуються документи?
26. Що таке реквізит документа, формуляр, бланк?
27. Назвіть вимоги до змісту та розташування реквізитів документа згідно з «Державною уніфікованою системою документації».
28. Перерахуйте вимоги до оформлення та тексту документа.
29. Під час оформлення яких реквізитів не відступають від межі лівого берега?

КОРОТКИЙ СЛОВНИК ТЕРМІНІВ З КУРСУ «УКРАЇНСЬКА МОВА (ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ)»

ВИРАЗНІСТЬ МОВЛЕННЯ – комунікативна якість писемного чи усного мовлення. Полягає в доборі мовленнєвих одиниць (слів, речень), що найточніше, оригінально, переконливо передають думку висловлювання, привертають увагу читачів або слухачів, впливають на їхні емоції та почуття. В основі В. м. лежать деяка незвичність, новизна, своєрідність.

ДИСКУСІЯ – усна (або писемна) форма організації мовлення, у процесі якої розглядаються протилежні точки зору; комунікативна взаємодія групи учнів, що організовується для обміну думками, обговорення спірного питання.

ДИСПУТ – форма організації попередньо підготовленого публічного обговорення складного суперечливого питання (про переглянутий кінофільм, виставу тощо), у ході якої наявні різні (іноді протилежні) погляди. Диспутом називають форму навчання (урок), що будується на основі заздалегідь підготовленої дискусії й передбачає обговорення складного питання. Мета диспуту – надати можливість колективно пройти шляхом пошуку істини.

ДІАЛОГ – форма мовлення; ситуаційно зумовлене спілкування двох або кількох осіб, комунікативні ролі яких інверсуються (мовець стає адресантом, а адресат перетворюється на мовця, адресатом якого є перший мовець), за умови визнання учасниками спілкування спільної мети й напрямку комунікації.

ДОРЕЧНІСТЬ МОВИ – комунікативна якість мови; добір, організація мовних засобів, що роблять мову відповідною меті, умовам, ситуації спілкування. Розрізняють доречність *стильову, контекстуальну, ситуативну, особистісно-психологічну*.

ДОРЕЧНІСТЬ МОВЛЕННЯ – неодмінна ознака стилістично досконалого, довершеного, бездоганного за своїм змістом і структурою мовлення, яка найбільше відповідає тій конкретній ситуації, за якої і задля якої реалізується мовлення.

ДОСТАТНІСТЬ МОВИ – комунікативна якість мови, яка виражає поняття кількості мовної інформації і відповідає вимогам певного функціонального стилю літературної мови, логічній завершеності думки.

ДОСТУПНІСТЬ МОВИ – комунікативна якість мови; здатність даної форми мови бути зрозумілою комунікантам, полегшувати сприйняття вираженої інформації; відповідність повідомлення комунікативній сприйнятливості.

ДОЦІЛЬНІСТЬ МОВИ – комплекс комунікативних якостей, який виникає у процесі спілкування. Доцільність зумовлюється мовною свідомістю, функціональними стилями, соціальними ролями, ситуацією спілкування, різноманітністю комунікативних завдань та умов.

ЕКСПРЕСИВНІСТЬ – ознака інтенсифікації значення слів за шкалою зменшення чи збільшення денотативних і конотативних ознак, зокрема логічного змісту, оцінок й емотивності. Експресивність переважно пов'язується з різними видами оцінок й емоціями суб'єкта мовлення й є засобом увиразнення тексту. Експресивність у цьому значенні вважається ширшою за емоційність за рахунок експресивізації логічних компонентів.

ЕМОЦІЙНІСТЬ МОВИ – комунікативна якість мови, що виражає індивідуальний лад почуттів, переживань, настроїв, суб'єктивне ставлення особистості до висловлюваного, уникання експресивного дисонансу.

ЕСТЕТИЧНІСТЬ МОВИ – комунікативна якість мови; оптимальний відбір й організація відповідно до комунікативних умов і завдань самого змісту, оптимальне мовне оформлення змісту, гармонія та цілісність тексту, якісність його зовнішнього оформлення у писемній формі і виконання в усній.

ЕФЕКТИВНІСТЬ КОМУНІКАЦІЇ – комунікативний параметр, що визначає досягнення комунікативного співробітництва (кооперації) між адресантом й адресатом і спрямований на такий спосіб організації концептуальної структури тексту, який сприяє розумінню тексту з мінімальними зусиллями для читача.

ЗМІСТОВНІСТЬ МОВИ – комунікативна якість мови, що визначається

інформаційним наповненням висловлюваного, відповідністю його темі повідомлення.

ЗМІСТОВНІСТЬ МОВЛЕННЯ – глибоке осмислення теми й головної думки висловлювання, докладне ознайомлення з наявною інформацією цієї теми; різнобічне та повне розкриття теми, уникнення зайвого.

ІНТЕНСИВНІСТЬ МОВЛЕННЯ (від лат. *intensio* – напруження, посилення)

– сила вимови звуків, слів, мовних тактів, що залежить від амплітуди коливань голосових зв'язок і пов'язана з особливостями мовного дихання.

ІНТЕРАКТИВНІСТЬ – текстово-дискурсивна категорія, представлена суб'єктно-об'єктно-суб'єктною взаємодією адресанта й адресата на підставі знакового континууму тексту, інтенцій, стратегій, тактик комунікації та програми адресованості повідомлення тексту.

Селіванова О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. – Полтава: Довкілля – К., 2006. – С. 185.

КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНЦІЯ – здатність мобілізувати різноманітні знання мови (мовну компетенцію), паравербальних засобів, ситуації, правил і норм спілкування у відповідних контекстах чи ситуаціях. Комунікативна компетенція передбачає володіння не лише знаннями, а й уміннями й навичками побудови інтенційно-стратегічної програми комунікації, дотримання її і контролю за нею у процесі спілкування; орієнтації на співрозмовника, передбачення його реакції; вибору мовних і паравербальних засобів комунікації і їхнього декодування; подолання комунікативних перешкод, усунення комунікативних шумів, виходу із комунікативного цейтноту тощо. К. к. складається з мовленнєвої компетенції (уміння застосовувати знання мови на практиці, користуватися мовними одиницями), мовної компетенції (знання одиниць мови та правил їх поєднання), предметної компетенції (уміння на основі активного володіння загальною лексикою відтворювати в свідомості картину світу), прагматичної компетенції (здатність до здійснення мовленнєвої діяльності, зумовленої комунікативною метою, до вибору необхідних форм, типів мовлення, урахування функціонально-стильових різновидів мовлення).

КОМУНІКАТИВНА ПОВЕДІНКА – сукупність правил і традицій вербального і невербального спілкування, що склалися в тому або іншому соціумі і реалізуються у процесі комунікації.

КОМУНІКАТИВНІ ЯКОСТІ МОВИ – реальні властивості, характеристики її змістового наповнення і формального вираження, що складаються на основі певних типів відношень (“мова — мовлення”, “мова — мислення”, “мовлення — дійсність”, “мова — людина (адресат)”, “мова — умови спілкування” та ін.). Розрізняють такі комунікативні якості мови: *правильність, точність, логічність, чистота, образність, виразність та ін.*

КОНТАКТНЕ (ОСОБИСТІСНЕ) СПІЛКУВАННЯ – це таке спілкування, у процесі якого в людини, яка вступає в контакт, проявляється доброта як якість її особистості. Основна мета особистісного спілкування – забезпечення існування і представлення його внутрішнього світу, а тим самим і особистості. В умовах контактного спілкування виробляються специфічні межі не лише зовнішньої поведінки, а й „дозволеного” та „очікуваного” в цій групі розкриття внутрішнього світу особистості на межі її суверенності.

КУЛЬТУРА МОВЛЕННЯ – дотримання літературних норм вимови, наголошення, слововживання, побудови словосполучень, речень, текстів; нормативність усної й писемної мови, що виражається в її правильності, точності, ясності, чистоті, логічності, доречності, виразності, а також у різноманітності граматичних конструкцій, багатстві словника, дотриманні в писемному мовленні орфографічних і пунктуаційних норм.

МІЖОСОБИСТІСНЕ СПІЛКУВАННЯ – характерне для первинних груп, в яких усі члени підтримують між собою безпосередні контакти і спілкуються один із одним.

МОВЛЕННЄВА КОМПЕТЕНЦІЯ – складова комунікативної компетенції; діяльність людини, спрямована на розуміння або створення тексту (усного чи

писемного), що здійснюється в процесі мовленнєвої діяльності.

МОВЛЕННЄВИЙ ВПЛИВ – мовленнєва дія адресанта. Керована цільовою установкою мовного спілкування. Спрямована на зміну поведінки, психологічних станів, свідомості адресата, оцінки ним певного явища і ін.

МОВЛЕННЄВИЙ ЕТИКЕТ – мікросистема національно-специфічних стереотипних стійких формул спілкування, прийнятих суспільством для встановлення контакту співрозмовників, дотримання або ж припинення спілкування.

МОВЛЕННЄВИЙ ЖАНР – одиниця мовлення як системно організованої репрезентації мови, дискурсивний інваріант, зразок ідеальної природи, що характеризується певним тематичним змістом, композиційною структурою, відбором фонетичних, лексико-фразеологічних, граматичних, стилістичних засобів й інтенційно-прагматичними особливостями.

МОВЛЕННЄВІ ПОМИЛКИ – ненавмисні відхилення мовлення від норм мовної системи й узусу сфери спілкування, стилістичних норм, не викликані зміненими станами свідомості, патологією.

МОВЛЕННЄВІ УМІННЯ – уміння аналізувати тексти-взірці різних типів і стилів мовлення, визначати функції мовних одиниць у тексті, створювати власні висловлювання відповідно до мовленнєвої ситуації.

МОВЛЕННЄВА ДІЯЛЬНІСТЬ – мовне спілкування в конкретних ситуаціях, у яких реалізується необмежена можливість створення нових змістів, нових текстів із обмеженої кількості одиниць мовної структури.

МОВНА ОСОБИСТІСТЬ – це такий носій мови, який добре володіє системою лінгвістичних знань (знає поняття і відповідні правила), репродукує мовленнєву діяльність, має навички активної роботи зі словом, дбає про мову і сприяє її розвитку. Мовна особистість – мовець, який забезпечує розширення функцій мови, творення україномовного середовища в усіх сферах суспільного життя, виявляє природне бажання повернутися у повсякденному спілкуванні до рідної мови, до відродження культури, традицій народу, до вироблення зразків висококультурного інтелектуального спілкування літературною мовою.

МОВНА САМОСВІДОМІСТЬ – усвідомлення людиною самої себе як мовної особистості, своєї мовної діяльності в соціумі.

МОВНА СТІЙКІСТЬ – таке суспільно-політичне явище, в основі якого перебувають національні традиції; національна свідомість та солідарність; національна культура, духовна і матеріальна; національний мир і співробітництво з іншими народами, що живуть на території відповідного народу.

МОВНЕ ЧУТТЯ – мовний смак, що забезпечує ефективну комунікативну діяльність мовця, знання ним норм сучасної літературної мови в їх зіставленні зі стильовими нормами, в зіставленні з історично мінливими літературними нормами. М. ч. ґрунтується на знанні словника національної мови, володіння граматичними законами.

МОНОЛОГ – розгорнуте висловлювання однієї особи, звернене до однієї людини або певного колективу одночасно для повідомлення інформації, впливу або спонукання до дії.

НЕВЕРБАЛЬНА КОМУНІКАЦІЯ – цілеспрямований процес інформаційного обміну, знаковими системами якого можуть бути біологічно доцільні поведінкові сигнали тварин, спрямовані на сумісну адаптацію до навколишнього середовища, парамови жестів і міміки, математична й комп'ютерна символіка, мистецтво, гра, телепатичний зв'язок і т. ін.

ОБРАЗНІСТЬ МОВИ – комунікативна якість мови, орієнтована на виникнення додаткових асоціативних зв'язків, тобто вживання слів і слово-сполучень у їх незвичному оточенні, зокрема, їх переосмислення у тропях.

ОПОСЕРЕДКОВАНЕ СПІЛКУВАННЯ – це комунікація, в яку включена проміжна ланка – третя особа, технічний засіб або матеріальна річ. Опосередкування може бути репрезентоване телефоном як засобом зв'язку, написаним текстом (листом), адресованим іншій людині або посередником.

ОФІЦІЙНЕ СПІЛКУВАННЯ - (лат. officialis – урядовий, службовий), в якому

кожний учасник намагається відповідати своїй соціальній ролі, підтримувати стриманий тон, дотримуватися всіх формальностей.

ПАРАВЕРБАЛЬНІ ЗАСОБИ КОМУНІКАЦІЇ – супровідні для вербального мовлення знакові засоби, що відіграють значну роль у процесі спілкування, зокрема реалізують протишумову програму мовлення, доповнюють й уточнюють його, надають емотивності й експресивності і т. ін.

ПАУЗА – (лат. *pausa*, від гр. *pauses* – припинення, зупинка в мовленні) – коротка перерва в мовленні, у звучанні музичного твору; один із елементів інтонації, що бере участь у звуковій організації речення та його частин (членуванні, виділенні відокремлених членів тощо). Пауза може бути синтаксична. Попереджувальна, розділова.

ПЛЕОНАЗМ (від гр. *pleonasmos* — надмірність, перебільшення) – 1) багатослів'я, зворот, який містить у собі зайві слова з однаковими чи близькими значеннями; 2) стилістична фігура, яка будується як нагромодження синонімічних висловів, утворених з близькозначних слів.

ПОСЛІДОВНІСТЬ МОВЛЕННЯ – логічність та лаконічність думки.

ПРАВИЛЬНІСТЬ МОВЛЕННЯ – повна відповідність мовлення нормам літературної мови, одна з основ мовленнєвої культури.

РЕЦЕПЦІЯ – (лат. *receptio* - прийняття) – сприймання мовцем (читачем, слухачем) інформації, зумовлене його попереднім досвідом та мовною компетенцією.

РЕЦИПІЄНТ – (від лат. *receptiens* - той, що отримує, приймає) – той, хто сприймає мовну інформацію.

РИТОРИКА (гр. *rhētorikē* — ораторське мистецтво) – філологічна дисципліна, що вивчає способи побудови художньо виразної мови; наука красномовства, ораторське мистецтво. Її місце на стику цілого ряду дисциплін — філософії, логіки, психології, лінгвістики, етики, сценічної майстерності, літературознавства. Риторика інтегрує в собі змістові компоненти цих наук.

РИТОРИЧНЕ ЗАПИТАННЯ – стилістична фігура виразності й емоційності мови, яка у формі запитання передає ствердження чи заперечення.

РИТОРИЧНЕ ЗВЕРТАННЯ – стилістична фігура, що будується як висловлювання, адресована до неживого предмета, абстрактного поняття, відсутньої особи тощо.

СПІЛКУВАННЯ (КОМУНІКАЦІЯ) – своєрідна форма зв'язку людей у процесі їхньої пізнавально-професійної діяльності, обмін інформацією, що здійснюється за допомогою різних засобів, насамперед мови, а також дорожніх знаків, світлових, колірних, звукових сигналів, предметів-символів тощо. Засоби передачі інформації, тобто засоби спілкування поділяються на вербальні (словесні) та невербальні (несловесні). Невербальні засоби спілкування – це жести, міміка, рухи, погляд, поза, а також різні несловесні символи й знаки.

СПОСОБИ СПІЛКУВАННЯ – засоби регулювання інтерактивності в комунікації. Виділяють десять способів спілкування: *домінантний*, що виражає прагнення знизити статус обличчя співрозмовника; *драматичний*, що характеризується перебільшеною емоційністю мовлення; *дискусійний*, який передає прагнення довести якусь тезу, положення; *заспокійливий*, спрямований на зниження тривожності спілкування; *вражаючий*, що має на меті вразити, здивувати, шокувати співрозмовника; *точний*, який характеризується точністю, недвозначністю висловлень; *уважний*, що виражає зацікавленість, увагу до партнера; *дружній* – як заохочення до подальшого спілкування; *відкритий* – як щире вираження власної думки, почуттів; *натхненний*, що передбачає часте використання жестикуляції, міміки тощо.

ТЕКСТ (від лат. *tekstum*— тканина, зв'язок, побудова) – повідомлення, яке складається з кількох (чи багатьох) речень і має певну змістову і структурну завершеність.

ТОЧНІСТЬ МОВЛЕННЯ – знання й використання у мовленні точних слів, словосполучень, зафіксованих у спеціальних довідниках. Треба прагнути виражати думку адекватно предмету, що є важливою передумовою якісного,

ефективного мовлення, дієвої комунікації. Негативне враження може викликати та ділова людина, яка байдужа до точного вживання термінів, багатозначних слів, паронімів. Це іноді призводить до зниження її інтелектуального, професійного авторитету, професійних втрат на вході-виході інформації.

ФАТИЧНЕ СПІЛКУВАННЯ – спілкування, у процесі якого співбесідники встановлюють (тобто привертають увагу до себе як до учасника спілкування), підтримують або переривають контакт. Серед засобів фатичного спілкування, які використовуються педагогами, використовуються такі, як *будь ласка, дякую, спасибі*.

ФОРМИ МОВЛЕННЯ – усне і писемне мовлення, що співвідноситься між собою. Для форм мовлення характерні такі ознаки: змістовність, ясність, точність, логічна послідовність, переконливість, правильність і т. ін., у той самий час вони мають свої особливості. Усне мовлення первинне за своїм походженням, а писемне – вторинне, усне мовлення відтворюється за допомогою звукової сторони мови, а писемне за допомогою графічних знаків тощо.

ЦІЛІСНІСТЬ (ЦІЛІСТЬ) ТЕКСТУ – це функціонально-комунікативна співвіднесеність тексту з певним (конкретним) об'єктом. Цілісним не можна вважати висловлювання, позбавлене тематичної цілісності.

ШВИДКІСТЬ МОВЛЕННЯ – властивість **мовлення, що** полягає у кількості виголошених мовних елементів за одиницю часу.

ЯКОСТІ МОВЛЕННЯ – це його реальні змістові та формальні властивості, як-от: правильність, чистота, точність, виразність, багатство, логічність, доречність.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ
з дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)» для
студентів 1 курсу заочної форми навчання за спеціальністю 226
«Фармація. Промислова фармація»

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Сучасна українська мова як засіб професійного спілкування.	2
2.	Лексичний аспект професійної мови фармацевтів. Фразеологізовані одиниці у фаховому мовленні.	
3.	Термінологія у професійному спілкуванні. Лексико-семантичні відношення в науковій термінології. Особливості української фармацевтичної термінології.	
4.	Словники у професійному спілкуванні. Типи словників, їх функція та роль у підвищенні мовленнєвої культури.	
5.	Морфологічний аспект фармацевтичної професійної мови.	2
6.	Синтаксичний аспект професійної мови майбутніх фармацевтів.	
7.	Особливості українського мовленнєвого етикету. Комунікативні ознаки культури мовлення. Мовленнєвий етикет фармацевта (провізора).	
8.	Публічний виступ та його жанри.	
9.	Стилістичний аспект фахової мови фармацевтичних працівників.	2
10.	Науковий стиль у фаховому мовленні. Структура та види наукового тексту.	
11.	Культура писемного ділового мовлення: загальна характеристика.	
12.	Вимоги до складання й оформлення адміністративно-канцелярських документів.	
13.	Професійна документація фармацевтів. Особливості її укладання та оформлення.	
	Разом, год	6

Навчально-методичне видання

Тетяна Анатоліївна Єщенко,
доктор філологічних наук, доцент

УКРАЇНСЬКА МОВА (ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ)

Методичні рекомендації для практичних занять для студентів 1 курсу заочної форми навчання галузі знань 22 «Охорона здоров'я» спеціальності 226 «Фармація. Промислова фармація»

Методичні рекомендації містять поради і теоретичний коментар до кожної з тем курсу, рекомендовану літературу (основну і додаткову), вправи і завдання, питання для самоконтролю, словник термінів і понять.

Адресовано студентам вищих закладів освіти заочної форми навчання зі спеціальності 226 «Фармація. Промислова фармація».